

Élő Várad: sok minden
összeköt – A második
antológia bemutatója | **8.**

Gyermekversekhez
gyermekrajzok – kettős
könyvbemutató | **12.**

A forma ragadja meg
először a tekintetet – Bihari
Barna formatervező | **14.**

Díjátadás is volt
a magyar kultúra
napján | **48.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2021. január–február • I. (XX.) évfolyam 1. (190–191.) szám • **Ára 10 lej**

SZERKESZTŐI ÜZENET

Van még lap

Háromfős szerkesztőségre sem bízták még két folyóirat előállítását! (Ha tévednék, kérem, javítsanak ki.) Nagyváradon ez történt 2020 decemberének közepén. Három embert engedélyezett ugyanis a megyei tanács elnökének előterjesztése nyomán megszavazott határozat, ennyien vihetik tovább az önálló intézményként felszámolt Várad Kulturális Folyóirat kiadványait. A két lap egyike a 2002-ben létrehozott Várad.

Alapító szerkesztői – Barabás Zoltán, Gitai István, dr. Indig Ottó, Kinde Annamária, Péter I. Zoltán, Szilágyi Aladár, Dénes László, Lipcsei Márta (utóbbi kettő kivételével sajnos már mind néhaiak) – annak idején bizonyára elképzelni sem tudták volna, milyen sorsa lesz a lapnak. A mostanáig mindössze hét és fél állással a megyei költségvetést megterhelő intézményünkön – akárcsak a megyei fenntartású összes kulturális létesítményen – spórolni akar az új önkormányzat. A meghagyott három szerkesztőnek január elsejétől csak az írás és a szerkesztés a dolga – nyilatkozta többször is a tanácselnök. Az adminisztratív feladatokat – úgymond – majd ellátja a megyei könyvtár, amelyhez részlegként hozzácsatoltak. A könyvtár, amelynek működését külön törvény szabályozza, olyan megbízatást kapott, amihez eddig nem volt köze, hiszen egy lapkiadónak merőben más a feladata. A megyei könyvtár – egyebek között a megye minden könyvtárának magas színvonalú szakmai mentora – mellel

maga is jelentős lefaragásokat szenvedett el. Az új megbízatást a vezetőség igyekszik teljesíteni, ám sok fejfájásunkba, álmatlan éjszakánkba, idegsejtünkbe kerül megtalálni azt a bürokratikus is járható utat, amelyet követve honorálhatják a szerzőket, a tördelőt, korrektort, megbízást adhatnak a lap ki nyomtatására egy nyomdának, s a lap el is jut az olvasókhoz, akik – reményeink és az eddigi gyakorlat szerint – valamilyen módon elő is fizethetnek majd rá. Közben pedig azt halljuk, hogy dolgozzunk tovább ugyanúgy, ahogy eddig...

Dolgozunk. Minden külön ösztökélés, írásbeli utasítás nélkül. A lapba szánt anyagokat – a szerzők korábban közlésre szánt alkotásainak felhasználásával – összeállítottuk. És újtára indítjuk a Várad folyóirat új évfolyamát azzal a szándékkal, hogy az előző szellemiségét ne hagyjuk veszni. Megcsappant lehetőségeinkhez képest a Biharországot is igyekszünk tovább éltetni – egy külön rovat formájában.

Mert bárki bármit gondoljon, nyilatkozzon is, nem voltunk és vagyunk ingyenélők, léhűtők. Az adminisztratív teendők még hátravannak, de ha Ön, kedves Olvasó, idáig ért az olvasással, azt jelenti, hogy van még lap. S hogy lesz, lehet is még, abban bízunk; háromtagú szerkesztőbizottságunkon nem fog múlni.

A szerkesztőbizottság nevében:
Máté Zsófia

Fizessen elő lapunkra!

A Várad folyóirat előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postál), az előfizető nevé-

nek és pontos lakcímének, valamint az Abonament Várad megjegyzésnek a feltüntetésével. CUI 4687188; Cod IBAN: RO66TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Kultúra

4. Levélnapló Nagy Bélától – Online könyvbemutató
6. Játékos szövegek, komoly problémák – Bíró Árpád drámakötetéről
7. Beszélgetések a magyar hadtörténetről – Szilágyi Aladár posztumusz könyve
8. Élő Várad: sok minden összeköt – Az alkotócsoport második antológiájának online bemutatója

10. Közel kerülni az emberek lelkéhez – Déder Ferenc riportkötetének online bemutatója
11. Tündéralom versekből és grafikákból – Illusztrált gyermekverskötet

Kultúra – Szomszédoló

12. Gyermekversekhez gyermekrajzok – Kocsis Csaba kettős könyvbemutatója Berettyóújfaluban

Portré

14. A forma ragadja meg először a tekintetet – Beszélgetés Bihari Barna formatervezővel

Művészet

18. Keze nyomán arcok, alakok nyernek formát – Beszélgetés Deák Árpád szobrászművésszel

Kultúra

23. Kié lett a gyerek? – Ferdítéseitek őv Molnár Judit

Zene

24. Dalok a SzóMiSzó zenekartól – Bemutatjuk az együtt zenélő fiatal társaságot

Irodalom

29. Gyermekcipőben – Részletek Tóth Ágnes prózájából
32. Ízelítő Kocsis Csaba új köteteiből
34. Versek B. Mihály Csillától
36. Müller Dezső költeményei

Könyvespolc

38. Megjelent a Jókai-enciklopédia – A szerkesztők a Tinta Kiadó új kiadványáról

Művészet

43. Téli tárlat a magyar kultúra ünnepén – A Tibor Ernő Galéria alkotói közösségének munkái

Biharország – Társadalom

46. Tavaly is fejlesztették a Curteanu-kórházat

Biharország – Kultúra

48. Díjátadás is volt a magyar kultúra napján – Pedagógusokat, diákokat is jutalmaztak

51. Madarak, vékák, cimbalnok – Ferdítéseitek őv Molnár Judit

Biharország – Közélet

52. Malomból lesz kulturális központ – Érmihályfalvi értékmentés
53. Átadták a székelyhídi „színházat” – Várja a közönséget a korszerű művelődési ház

Biharország – Életmód

54. Ollózás a divat szeszélyes világából

Biharország – Zöldövezet

56. „Zöldebbre” nevel a Grund Iskola – Környezettudatosságra szoktatják a legkisebbeket

Biharország – Üdítő

58. Petrarca gondolata – Keresztrejtvény

Biharország – Egészség

59. Oltóközpontok a megyében

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó, telefon: 0725/944-958; e-mail: biharmegye@gmail.com. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **Telefon:** 0259/431-257; e-mail: bibliobihor@yahoo.com; internet: www.bibliobihor.ro. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, Déder Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit. Készült a Litera Print Kft. nagyváradi nyomdájában. ISSN 1583-0616

Levélnapló Nagy Bélától

Egy váradi értelmiségi család mindennapjai a diktatúrában

Az összevont formában megtartott Könyvmaraton és Holnap Feszt nyitónapján a többi között **Nagy Béla** levélnaplójába nyerhettek betekintést az érdeklődők.

A Várad Kulturális Folyóirat és a Holnap Kulturális Egyesület által szervezett eseménysorozat több szempontból is rendkívüli volt. Egyfelől a járványhelyzet miatt egyre halasztódtak a rendezvények, így csak december vége felé, kizárólag online módon sikerült megtartani a könyvbemutatókat, beszélgetéseket. A hangulatba szomorúság is keveredett a Bihar Megyei Tanácsnak a Várad önálló intézményi státusát megvonó és létszámcsökkentést előíró döntései miatt. Másfelől öröm volt ez a találkozás, hogy akármi is történjék a nagyvilágban és szűkebb pátriánkban, csak meg lehetett tartani a várados fesztiválokat. Persze hiányzott a közönség, a személyes találkozások, beszélgetések a szünetekben és rendezvények után. De legalább a virtuális térben jelen voltunk, és ott később is megtekinthetők az összevont Könyvmaraton – Holnap Feszt eseményei.

A kétnapos rendezvényt ezúttal is a sokszínűség jellemezte. Jó néhány könyvújdonságot, irodalmi érdekességet sikerült bemutatni. A nyitónap első könyvbemutatóján Nagy Béla *Én maradok!* című háromkötetes levélnaplóját ismerhették meg az érdeklődők. A könyvbemutatók közötti szünetekben **Dobos Áron Zsolt**, a nagyváradi Művészeti Líceum végzős diákja szolgált zenei mozzanatokkal: Bartók Béla *Tizenöt magyar parasztdal* című kompozíciójából játszott részleteket.

A diktatúra mint politikai eszköz

És most ejtsünk szót kicsit részletesebben Nagy Béla új könyvéről. E különleges levélnapló szerzője, a Nagyváradi Állami Színház egykori irodalmi titkára, az Irodalmi Kerekasz-

tal szervezője, tanár, újságíró Nyugatra disszidált fiához, Zsolthoz írott „sima és fordított” leveleiből bontakozik ki a romániai diktatúra utolsó három esztendeje. Az íróval **Szűcs László** beszélgetett a Könyvmaratonon, a kötetből **Hajdu Géza** színművész olvasott fel néhány részletet.

A szerző elmesélte: Zsolt fia '86 júliusában afféle bakancsos-hátizsákos turistaként ment át Magyarországra. Ám a harmincnapos tartózkodási idő lejárta után nem hazafelé irányította szekere rúdját, hanem kíváncsiorolt. Előbb Ausztriában tartózkodott, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. Azokban az időkben csupán két eszköz volt a kapcsolattartásra: telefonhívás és levelezés. A telefonbeszélgetést lehallgatták, a hivatalos, postai úton küldött levelet felbontották, elolvasták a Securitate emberei, és csak akkor továbbították a címzettnek, ha úgy ítélték meg, hogy „megfelelő” a tartalma. Ezért a hivatalos úton küldött levelek mellett úgynevezett underground levelezést is folytatott a fiával Nagy Béla. Ez utóbbira azért volt szükség, mert sejtette, hogy mint volt újságíró, a színház irodalmi titkára, az Irodalmi Kerekasztal szervezője, a belügyi szervek látókörébe került. Nem tévedett, ez bebizonyosodott, amikor 2014-ben kikerlte a szekus iratokat tartalmazó dossziéját.

Nagy Béla mesélt arról, hogy első házasságából származó Zsolt fiának Nyugatra való távozása sokkolta az egész családot. Ő édesapaként e levelek révén igyekezett érzelmi vonatkozásban nem elengedni őt, hanem továbbra is a családhoz kötni. A levelek bepillantást engednek egy váradi magyar értelmiségi család hétköznapijaiba és ünnepeibe, szót ejtve apró gondokról és örömeiről, a szülők és nagyszülők életéről, a színházi tevékenységről. Mindebbe persze beszűrődött az, hogy miként hatott a kommunista diktatúra a mindennapjaikra – a sorban állástól kezdve a színházi cenzúrán át mindenféle más ügyekig. Szűcs László hozzáfűzte: a levelekben található nagyon szép leírások, novellába illő részletek is. Nagy Béla elmondta: roppant nehezen dolgozta fel azt, hogy a fia elment. Úgy

Fotó: Fried Noémi Lujza

érezte, távozása mindannak a megcsúfolása, amit ő vall a megmaradásról, itt maradásról. A diktatúra abszurd burkában éltek az életüket, ám ennek ellenére Nagy Béla itt maradt. Eleinte elítélte azokat, akik elhagyták az országot, később megértőbb lett. Azt viszont soha nem mondta ki, hogy Zsolt annak idején helyesen döntött.

A háromkötetes mű ezeknek a „sima és fordított” leveleknek a szerkesztett változata. Egyfelől terjedelmi okokból kerültek ki a levelekből bizonyos részletek, másfelől a szerző eltekintett

attól, hogy túlságosan magánjellegű, bizalmas dolgokat közöljön. A levélnaplóban jól nyomon követhető, hogy a diktatúra politikai eszközként miként jelenült meg a mindennapokban. A leveleket szekus iratok, különféle más dokumentumok, fotográfiák és a szerzőnek a témához fűződő publicisztikai egészítik ki.

Hogy kinek szánja Nagy Béla e kötetet? Azoknak is, akik megélték azt a korszakot, meg azoknak is, akik nem. Mert emlékezni kell...

Tóth Hajnal

Hajdu Géza,
Nagy Béla
és Szűcs László

Játékos szövegek, komoly problémák

Biró Árpád Levente *Első felvonás* című, öt egyfelvonásos drámát tartalmazó kötetét az összevont Könyvmaraton – Holnap Feszt első napján mutatták be. A szerzővel **Simon Judit** és **Tasnádi-Sáhy Péter** beszélgetett.

Egy pimaszul fiatal és pimaszul tehetséges drámaíró, dramaturg első önálló kötetével ismerkedhetünk most meg – mondta fölvezetésekként Simon Judit. Biró Árpád Levente a Szigligeti Színház irodalmi titkáráként rettenetesen sokat dolgozik, minden tevékenységben benne van. Az Élő Várad Mozgalomnak is egyik alapítója. A doktori cím megszerzéséért folytatott tanulmányai szintúgy lekötik ideje egy részét. Ám bármily elfoglalt is, kicsit mintha szántszándékkal odázta volna el első könyvének megjelenését, jegyezte meg Simon Judit.

Biró Árpád Levente, aki Budapestről jelentkezett be az online rendezvényre, elmondta: az első kötet valamelyest hivatalosan is íróvá avatja az embert, és ez óriási felelősség. De az is elmondható, hogy a drámák nem a fióknak íródnak. Több lehetősége is adódott Biró Árpád Leventének, hogy kipróbálja, megtapasztalja, előben hogyan működnek a drámaszövegei. Ezek az alkalmak győzték meg arról, hogy e drámaszövegek érdemesek a megjelenésre.

Tasnádi-Sáhy Péter fölvetette: a drámák nem a könyveknek készülnek, de mégis az irodalom részeként tartják számon őket. Biró Árpád Levente pedig szólt arról, hogy az ember változik az évek során, ahogyan az érdeklődési köre is alakul. Legfrissebb témái között a színházi megvalósítás körülményei találhatók, ezekre reflektál. Érdekli, hogyan tud a szöveg élővé válni.

Mint elhangzott: Biró Árpád Levente kötődik a kilencvenes évek magyar drámairodalmához, az pedig az erősen realista alapokon nyugvó színházi hagyományhoz. A szerző elmondta: valóban sokat olvasott ezektől az íróktól (Egressy Zoltán, Háy János, Parti Nagy

Lajos, Székely Csaba stb.), az ő szövegeik segítségével kigyakorolta a formákat. Hozzáfűzte: utóbbi drámatörkévei eltávolodtak ettől az irányzattól. „Azt a színházat szeretem, amelyben pimaszul játszanak a szövegekkel színészek, rendezők, dramaturgok.” A nagyon kompakt történetek nem alkalmasak erre. A szerző továbbá hangsúlyozta: szeret csapattal közösen létrehozni alkotásokat, nem foglalkozván a klasszikus színházi szerepekkel. Amikor például megírta az *Apokrif Ady-versek – avagy a költő szíve helyén átmeneti zengeráj üzemel* című drámaszövegét, rendezői ambíció is volt benne. Dalokat, fényeket stb. is elképzelt egy-egy jelenet megírásakor. (Az ebből készült előadás éppen a Várad Kulturális Folyóirat és a Holnap Kulturális Egyesület jóvoltából jött létre a tavalyi Ady-év alkalmából szervezett *Drámakihívás* keretében; a produkciót a Szigligeti Stúdióban láthatták az érdeklődők.)

Biró Árpád Levente játékos szövegeiben meglehetősen komoly problémákat boncolgat. Foglalkoztatja mindaz, amit a környezetében tapasztal. Ha nem is próbál megoldást találni a gondokra, szeret utánajárni annak, hogy mi befolyásolja emberi viszonyainkat. Ilyen a menni vagy maradni témája, kérdése is. A szerző is megtapasztalja ezt, hiszen Várad és Budapest között „ingázik”. Receptötlet a maradnira nincs. Ám csak hittel lehet csinálni mindent. Erős a kisugárzása Nagyváradnak. „Ha az ember fél lábbal máshol van, akkor is haza kell térni időnként ahhoz, hogy önazonosak legyünk.”

A kötetet Szűcs László szerkesztette. A borítótérket Ozsváth Zsuzsa készítette. Az előszót Novák Eszter rendező, a Szigligeti Társulat művészeti vezetője írta. Ajánlójában a többi között ez olvasható: „a szerzőt érdekli az élet, érdekli, hogy kik a honfitársai, érdekli a közös sors, a gyökerek. Megérti, átéli és vitatkozik vele. Van hozzá humora, van hozzá empátiája. Ebből a kettősségből fakad egyik erényük ezeknek a szövegeknek, nevezetesen, hogy pengeélen táncolnak, egyszerre figyelik meg az embert, a helyzetet kívülről és belülről.”

T. H.

Beszélgetések a magyar hadtörténetről

Mind a történelem iránt érdeklődők, mind a szakemberek találhatnak új álláspontokat, megközelítéseket **Szilágyi Aladár** posztumusz megjelent, „*Kit az sok csata jár*” – *Fejezetek a magyar hadtörténetből* című interjúkötetében, mondta a könyv előszavát is jegyző **Kormányos László** történész a kötet decemberi bemutatóján.

A Holnap Kulturális Egyesület kiadásában megjelent könyvet december 18-án a 12. Nagyvárad-i Könyvmaraton – Holnap Feszt egyik eseményeként online mutatta be **Szűcs László**, a Várad kulturális folyóirat igazgatója, a kötet szerkesztője és Kormányos László történész. A könyv volt kollégáknak, a tavaly elhunyt Szilágyi Aladárnak tíz magyar történnésszel és hadtörténnésszel 2016-ban készült beszélgetéseit tartalmazza, ezek a magyar hadtörténet fontos pillanatai körül forognak. Dr. Veszprémy Lászlóval a honfoglaló magyarság kalandozó hadjáratairól, dr. Zsoldos Attilával a muhi csatáról, dr. B. Szabó Jánossal Mohácsról, dr. Kelenik Józseffel a törökök Magyarországról való kiűzetéséről, dr. Gebei Sándorral pedig a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc kevésbé ismert aspektusairól beszélgetett Szilágyi Aladár. További beszélgetések olvashatók dr. Hermann Róberttel a szabadságharc történetéről, dr. Pollmann Ferencel a Székely Hadosztályról és a Tanács-

köztársaságról, dr. Romsics Ignáccal, dr. Szakály Sándorral a magyar királyi honvédségről a második világháborúban, valamint dr. Horváth Miklóssal a magyar felkelők és a szovjet hadsereg közötti 1956-os harcokról.

Kormányos László a többi között elmondta, hogy a nemzet egyetemes történetírásának szempontjából a hadtörténet egyenértékű a politika-, gazdaság- vagy éppen kultúratörténettel. A kötet beszélgetéseiben a legfrissebb eredmények is szerepelnek, erre két példát emelt ki a történész. Egyik a tatárjárás új megközelítése, a másik pedig az, hogy a szovjet hadsereg az 1956-os magyarországi harcokat tulajdonképpen a II. világháború folytatásaként fogta fel.

Szűcs László felidézte: számára a mohácsi csata és a pozsonyi csata előzményei és lefolyása jelentek meg filmszerűen az olvasottak hatására.

A könyvben nemcsak a válaszok, hanem a kérdések is rendkívül érdekesek, hiszen a történelem iránt érdeklődő, felkészült Szilágyi Aladár mind a finom részletekre, mind a tágabb összefüggésekre rákérdezett, mutatott rá Kormányos László. Kérdésre válaszolva azt is kifejtette: a könyvben szereplő beszélgetések a magyar történelem alapeseményeit járják körül, s nemcsak a történelem iránt érdeklődőknek nyújthatnak érdekességeket, hanem a történészeknek is, hiszen új információkat tudhatnak meg azok is, akik tíz, húsz, harminc éve szerezték meg a diplomájukat.

A *Nagyvárad krónikáját* jegyző Kormányos László nem pihen, bár ő is a pandémia rabjává esett. Választott témája, a Magyar Népi Szövetség 1947-48-ig tartó története nagyon sok levéltári munkát igényelne, ezért a magyar és román uralkodók, vezetők várad-i látogatásaival foglalkozik Szent László király idejétől az 1977-es Ceaușescu–Kádár-találkozóig. A történész hozzátette: bár a téma egyszerűnek tűnik, az ilyen látogatások során országos diplomáciai, hatalmi kérdések dőltek el; ő a magyarság Váradhoz kötődő sorsfordulóival foglalkozik.

Fried Noémi Lujza

Szűcs László
az online
könyvbemutatón

Élő Várad: sok minden összeköt

Az *Élő Várad antológia 2.* című kiadványt is bemutatták az összevont Könyvmaraton – HolnapFeszt-en. Az első válogatás 2017-ben jelent meg, azóta ötről nyolcra bővült a szerzők száma. A könyvet Szűcs László és Kemenes Henriette szerkesztette. A szerzők közül néhányan a virtuális térből jelentkeztek be, a többiek személyesen jöttek el a bemutatóra.

Bevezetésképpen **Kemenes Henriette** elmondta: nagy öröm számára, hogy megjelent

ez az antológia, ahogy az is, hogy új tagokkal gyarapodott az Élő Várad Mozgalom, ami azt bizonyítja: a fiatalok szívesen csatlakoznak hozzájuk. Sok minden összeköti a mozgalom csapatát, a többi között az irodalom szerete és a váradiság. Remélhetőleg öt-tíz év múlva ugyanígy beszélgethetünk az Élő Váradról.

Ezután a szerzők közül **Biró Árpád Levente**, **Jock Evelin**, Kemenes Henriette, **Kulcsár Edmond**, **Ozsváth Zsuzsa** és **Varga Sándor György** vette át a szót. Azok, akiknek már az első antológiában is jelentek meg írásaik, meséltek arról, mi minden történt velük azóta. Volt, aki más városba került egyetemre, mást a munka szólított máshová,

Kulcsár Edmond, Ozsváth Zsuzsa, Kemenes Henriette és Szűcs László a virtuális könyvbemutatón

volt, aki elutazott, majd visszatért Nagyváradra, néhányuknak az elmúlt évben megjelent a debüt kötete. Az újak röviden bemutatkoztak. Mindegyikük beszélt arról is, kinek mit jelent az Élő Várad Mozgalom, no meg arról, hogy kinek milyen kapaszkodót nyújt maga az irodalom.

Varga Sándor Györgynek tetszett a közvetlen, barátságos társaság. Bíró Árpád Levente korábban versekkel, most drámával jelentkezett. Ettől függetlenül nem tudná a költőiséget félretenni. A mozgalomról elmondta: ahányan vannak, annyi féleképpen írnak. Ez nem nemzedéki csoportosulás. Kultúrközösség, értelmiségi szerveződés, amire nagy szükség van. Kultúraszervezői missziót is vállalnak.

Jock Evelin kicsit elszakadt a mozgalomtól, amióta a kolozsvári egyetem hallgatója lett. Hiányoznak neki a személyes találkozások is persze. Ozsváth Zsuzsa visszaemlékezett az Élő Várad 2016-os bemutatkozására a Szigligeti Stúdióban. Az az esemény volt a dolgok origója, lökést adott a továbbiakhoz. A mozgalom további cselekvésre készítet, nem hagy ellustulni. Tagjai egységet alkotnak azál-

tal, hogy egymásnak adják a stafétát. Természetesen Zsuzsi is várja, hogy újfent lehessenek személyes találkozások, és tudjanak adni a közösségnek valamit, amit más nem. A székhelyi születésű Kulcsár Edmond zenél is a versírás mellett. Ő Debrecenben kezdte el tanulmányait, aztán visszahozta a honvágy. Rése akart lenni Nagyváradon a kulturális életnek. Úgy érzi, itt otthonra lett.

Mihók Tamás Bukarestből üdvözölte a kis kompániát és az irodalombarátokat. **Molnár Zsolt** üdvözlő soraiban pedig kifejtette: sikert jelent az, hogy létrejött e közösség ezekben a furcsa időkben. Fontos számára továbbá, hogy szövegek szülessenek, ne csak szövegelek, és örömet szerez neki, hogy írásai bekerültek az antológiába. A beszélgetést követő felolvasások során a nézők minden szerző alkotásából ízelítőt kaptak.

Az Élő Várad antológia második kötetének borítóját **Gagy Judit Eszter** tervezte, a tipográfia **Darabont Éva** munkája. A könyv Nagyváradon kapható az Illyés Gyula Könyvesboltban és a Libris könyvkereskedésben.

Tóth Hajnal

Közel kerülni az emberek lelkéhez

Dérer Ferenc kétkötetes riportkönyvét az összevont Könyvmaraton – Holnap Fesztven mutatta be **Szűcs László** és **Máté Zsófia**.

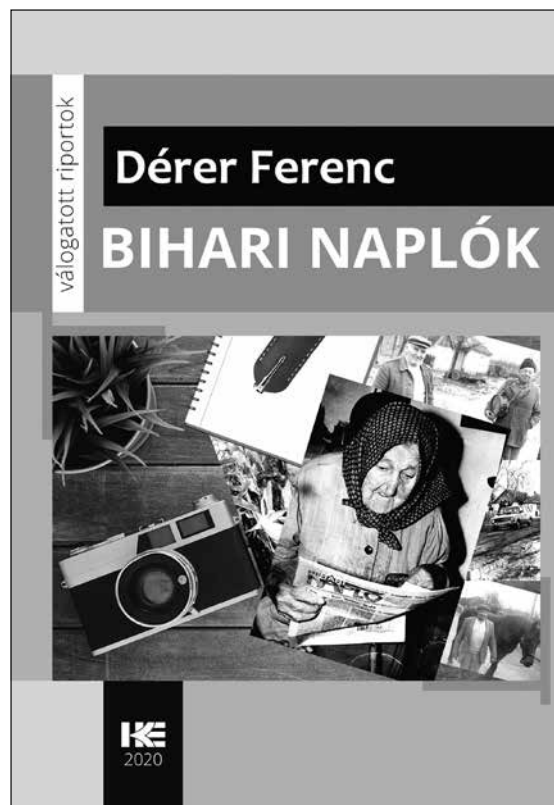
A kötetből egy gazdag, bő három évtizedes újságírói pálya bontakozik ki. A faluriportok egy része a *Bihari Napló* hasábjain jelent meg két-három évtizeddel ezelőtt, a válogatás másik részébe pedig azok az írások tartoznak, amelyek a 2010-es esztendőkből jelennek meg a *Biharország* folyóiratban.

A beszélgetés elején Dérer Ferenc mesélt egyebek mellett arról, hogy már diákként érdeklődött az újságírás iránt, és hogy az egykori érmihályfalvi pedagógus hogyan vált zsurnalisztává. Szó volt a fáklyás és a bihari naplós időszakokról, a *BN* népszerűvé vált Megyejáró rovatáról, amelynek rengeteg külmunkatársa is volt. A napilap '90 után egyre többet foglalkozott a vidéki élettel, előfizetőinek hatvan-hetven százaléka falun élt. Dérer Ferenc sok helyre eljutott. Valóban keresztül-kasul bejárta a megyét. Másféle világ volt az, akkoriban még nem volt konkurenciája a napsajtónak.

Amikor a 2010-es években publikálni kezdett a *Biharországban*, fölmerült, hogy akad egy-két olyan település, ahol még nem járt újságírói pályafutása során. Nosza, ezeket is örömmel fölkereste. Mint mondta, mindig közösen beszéltek meg Máté Zsófiával, a *Biharország* főszerkesztőjével, hogy mikor milyen településekre világítsanak rá, hová érdemes kilátogatni.

Megyénk tájegységei szerint rendeződik fejezetekbe a riportkönyv – mutatott rá Szűcs László, a kiadvány szerkesztője. A kötet szerzője hangsúlyozta: minden „kirándulás” előtt tájékozódik, igyekszik minél alaposabban felkészülni. Soha nem indul el úgy, hogy ne tanulmányozza a település múltját, történelmét.

Sokáig és sok mindent mesélhetne Dérer Ferenc ezekről a falujárásokról. Feltérképezte például az Érsemjén melletti tanyavilágot. Érdekes életképeket hozott Barantóról. Említett több kedvenc településéről. Arról, hogyan

fedezte föl például Magyarcséke, Dólyapuszta, Ant, Váradles érdekességeit. Jelenleg nem tud olyan magyarlakta Bihar megyei településről, ahol ne járt volna. Ugyanolyan örömmel és kíváncsisággal tájékozódott az érmelléki lápvilágról, mint, mondjuk, a húsvéti szokásokról vagy a köbölküti karácsonyi hagyományokról.

Kedves emlék a szerzőnek az is, amikor egy alkalommal az akkor mindössze 12 éves lányával kerékpárra pattantak, s végigkarikáztak a falvakon egészen Mihályfalváig. Szép gyermekkori emlékek fűzik a Mihályfalva melletti tanyavilághoz is.

Dérer Ferenc megemlékezett néhány lelkének kedves riportalanjáról, olyan nagyszerű emberekről, akik sokat tettek az egész faluért, közösségükért. Sajnos közülük jó néhányan már távoztak e földi létből.

Végül a falujáró riporter ekként summázta vándorlásait: „Mindenhová szívesen mentem. És szívesen is láttak. Tiszteltem az ott élő embereket. Újságíróként fontos a közvetlenség, a tisztelet, hogy minél közelebb kerüljünk az emberekhez.”

T. H.

Tündérrálmom versekből és grafikákból

A Holnap Fesztivallal összevont, online megtartott 12. Nagyváradai Könyvmaraton részeként mutatták be december 19-én Tóth Ágnes legújabb, *Tündérrálmom* című gyermekverskötetét. A könyvet Gyólai Gabriella illusztrálta, a Holnap Kulturális Egyesület adta ki.

A *Várad* folyóirat szerkesztőségéből **Szűcs László** főszerkesztő és a kötet verseiből felolvasó **Stéfán Bodor Mária** bábszínész jelentkezett be, s némi műszaki nehézségek után a szerző, **Tóth Ágnes** Nagyváradról és **Gyólai Gabriella**, a kiadvány magyarországi illusztrátora is bekapcsolódott a beszélgetésbe.

Tóth Ágnes elmondta, ez a könyve abban különbözik a többtől, hogy miután felfedezte Gyólai Gabriella rajzait, a tündéreket, manócskákat, sárkányokat, kiválasztott közülük több mint negyvenet, s ezekhez írta a verseket. A szerzőt egyébként újságírói, írói pályája nyomán már jól ismerik az olvasók, Gyólai Gabrielláról pedig megtudhattuk, hogy ter-

Stéfán Bodor Mária és Szűcs László

vező grafikus szakon végezte el a képzőművészeti főiskolát, és mindig az illusztrálás volt a szívügye. Bár egy ideig nem ezzel foglalkozott, pár éve újra készíti illusztrációkat. Van egy illusztrációs oldala a közösségi hálón is, blogokba is rajzol, s éppen egy ilyen blog kapcsán ismerkedett meg Tóth Ágnessel. Mint mondta, hasonlóan gondolkodnak, közeli az ízlésviláguk, és dolgoznak egy mesekönyvön. A *Tündérrálmom* képeit igazából magának rajzolta, nem gondolta, hogy ebből könyv lesz, ez a rajzokat megverselő Tóth Ágnes ötlete volt, árulta el Gyólai Gabriella. A kötet verseket és rajzokat összehangoló tipográfusa **Darabont Éva** volt.

Tóth Ágnes Szűcs Lászlónak arra a kérdésére, hogy eleve tervezte-e újabb gyermekverskötet kiadását, elmondta, ő folyamatosan ír, mert minden megihletti. Az Író cimborák fórumán, amely a kortárs magyar gyermek- és ifjúsági irodalom alkotói fóruma, havonta kapnak témát, s ez frissen tartja az agyukat. Decemberben egy magyar-kazah projektben vett részt. A fórumon Gyólai Gabriella már többször rajzolt illusztrációkat az ő munkáihoz, ezek ismeretében kezdett érdeklődni a grafikusról, mondta Tóth Ágnes.

A gyermekek visszajelzése sokkal gyakoribb és közvetlenebb, leginkább az iskolai találkozásokon szembesül velük – árulta el az író, aki a *Szivárvány* és a *Napsugár* című gyermeklapoknak több évtizede állandó szerzője. E két lap olvasóitól is gyakran érkeznek levelek, s mintegy 130 olyan rajzot gyűjtött már össze Tóth Ágnes, amelyet az ő versei hatására rajzoltak a kicsik. A Trifán László által megzenésített verseit olykor a villamoson is viszhallja, amint dúdolják az apróságok. Gyólai Gabriellához kevesebb visszajelzés érkezett a gyermekektől, mivel nemrég kezdett újra illusztrálni, inkább felnőttektől, szülőktől vagy pedagógusoktól kap kedvező értékelést. Szerinte akkor jó egy gyermekeknek szóló illusztráció, ha az nem gúgyog, hanem partnerként kezeli őket.

F. N. L.

Gyermekversekhez gyermekrajzok

Kettős könyvbemutató Berettyóújfaluban

A magyar kultúra napjához közeledve a Nadányi Zoltán Művelődési Ház a bezártsága ellenére sem maradt tétlen. A világhálón olyan tartalmakat jelentetett meg, amelyek valamilyen módon kapcsolódtak a magyar kultúra napjához, és sajtótájékoztatót szervezett.

Egy berettyóújfalui költő két karácsonyi kötetéről **L. Ritók Nóra** grafikusművész, az Igazgyöngy Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója, **Muraközi István**, Berettyóújfalu polgármestere, **Csizmadia Ádám**, a Széchenyi István Tagiskola, valamint az Igazgyöngy AMI tanulója és a szerző, lapunk régi munkatársa, a megyénk kulturális életében több műfajban is jelen lévő **Kocsis Csaba** tartott sajtótájékoztatót.

A Magyar Arany Érdemkeresztrel kitüntetett író, fotográfus, énekmondó Kocsis Csabának 2020-ig tizenegy kötete jelent meg. A 2016-ban napvilágot látott *Kiskutya a sötétben* című könyve volt az első, mely gyermekverseket tartalmazott, ezeket Bogi lánya tízéves kori digitális rajzai ihlették. A sors úgy hozta, hogy 2020 karácsonyára két gyermekvers-könyve is megjelent.

A gyermekrajzok
ihlette
költeményeket
tartalmazó kötet
borítója

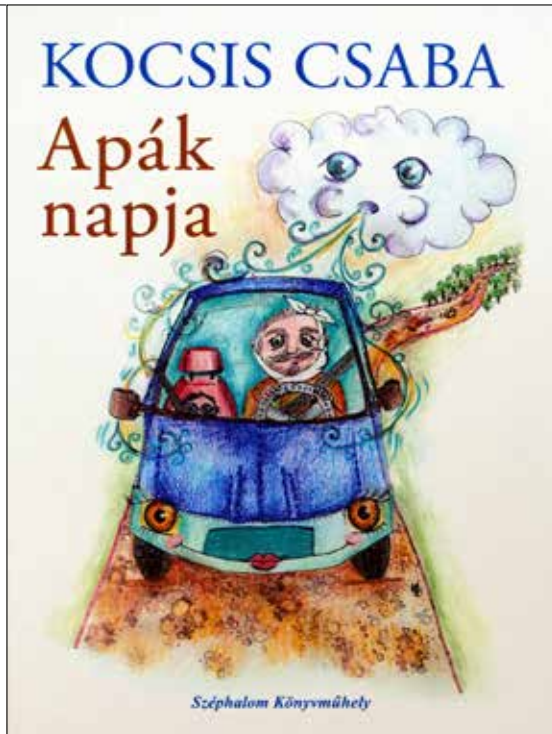

A Magyar Napló kiadásában megjelent, *Megrajzolom az ebédet* című igényes kiadvány a gyermekrajz világából merít. A könyvet Finta Éva József Attila-díjas költő szerkesztette, felelős szerkesztője Zsiga Kristóf, a kötetet Jánosi Zoltán gondozta. A nagyon szép kiállítású alkotást a Berettyóújfalui Tankerületi Központ-hoz tartozó köznevelési intézmények és az Igazgyöngy AMI közös tanulóinak raj-

A sajtótájékoztató
résztevői, bal
szélen a költő,
Kocsis Csaba

Fotó: Kun Ábrahám

Kocsisék „családi” alkotása az új gyermekverskötet

zai díszítik. A borítót Csizmadia Ádám rajzának felhasználásával Szita Barnabás és Bányai Anna készítette. A kötet L. Ritók Nóra ajánlásával látott napvilágot.

A Széphalom Könyvműhely gondozásában – Kocsis Boglárka (1993) illusztrációival – megjelent *Apák napja* a szerző édesapjának, dr. Kocsis Andrásnak (1919–2013) állít emléket, aki maga is természetkedvelő volt és költő, akárcsak a fia, Csaba. A borítótervet Kocsis Boglárka rajzának felhasználásával a Scriptor Kft. készítette, szerkesztő Lackfi Margit, felelős kiadó Mezey Katalin.

Megrajzolom az ebédet (fülszöveg)

„Lehet-e gyermeki módon látni, gondolkodni és verselni? Nos, nem egy képzőművészről hallottam már, hogy a legjobb alkotások akkor születnek, mikor alá tudjuk rendelni a »tanult ént« az alkotásnak, és az ösztönös kifejezés vezeti a kezünket, kötöttségektől mentesen, bátran, úgy, ahogy egy gyerek rajzol, fest. Rajztanárként pedig arra törekszünk, hogy megőrizve a gyermeki viszonyulást, véleményét a világról, tanítsuk a vizuális hatás-keltés eszközeinek használatát a jobb kifejezés érdekében. Ebben talán a gyermeki, egyéni viszonyulás megőrzése a legnagyobb kihívás. Az Igazgyöngy Alapítvány és AMI módszertana ezen alapul. Ötödik éve dolgozunk együtt a Berettyóújfalui Tankerülettel, és adjuk át az általános iskolák tanítóinak azokat a feladatokat, melyekkel mindez az iskolában is megva-

Gál Csaba, a Münchenben élő előadóművész mindkét kötet egy-egy versét megzenésítette, itt meghallgathatók: <https://www.youtube.com/watch?v=YzKnX7wh60Q>; https://www.youtube.com/watch?v=0LILkyWz_pE

lósítható. Így jutottak el Kocsisné Jován Ildikóhoz is, aki nagy örömmel és élvezettel vitte be e feladatokat a tanítványai közé, persze nemcsak az iskolában, hanem otthon is foglalkozva velük. Az eredményeket látva férjét, Kocsis Csabát is megihlették a rajzok. Így születtek a játékos kis versek, melyek továbbviszik a rajzok üzenetét az irodalom birodalmába. Ezeket olvasva pedig nekem, a pedagógusnak új megközelítések, feladatok jutnak eszembe. Így hat tehát egymásra két dolog, és vezet minket tovább, hogy boldogabbá tehessük a gyerekeket és sikeresebbé a nevelés folyamatát a művészetek eszközeivel.” (L. Ritók Nóra)

Apák napja (fülszöveg)

„Kocsis Csaba (Berettyóújfalu, 1959) Magyar Arany Érdemkeresztrel kitüntetett író, költő, fotográfus, énekmondó, aki a határon túli magyarság körében is jól ismert, a kárpátaljai, biharországi és erdélyi közösségekben is gyakran megfordul. Gyermekverseinek új gyűjteményében a gyermekszemmel nézett világ mindennapi történéseiről, a családi eseményekről, az évszakok váltakozásáról olvashatunk. A sok költői leleménnyel és életszeretettel megírt, játékos mondókákat, magyarországi és erdélyi község- és városnevekből készült tréfás verseket Kocsis Boglárka színes, humoros rajzai illusztrálják.”

A forma ragadja meg először a tekintetet

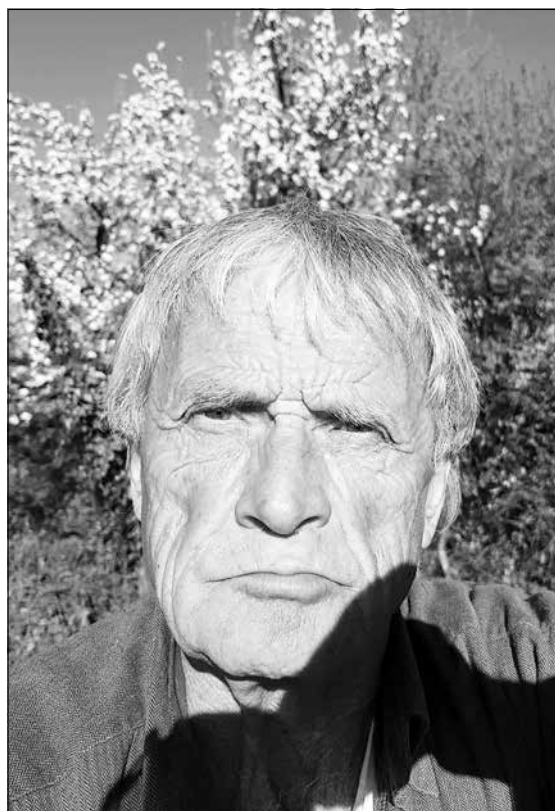
A sok mellékágazatot tömörítő képzőművészet legfiatalabbnak mondható ága a formatervezés, „hétköznapi” nevén a dizájn (design). Sokan emlegetik, de behatóan a lényegét kevesen tudnák meghatározni. Pedig ahogy a **Bihari Barna** okleveles formatervezővel folytatott beszélgetésből kiderül, világviszonylatban körülbelül száz-, nálunk pedig éppen ötvenesztendős már ennek a szakmának a felsőfokú képzése is.

– Hogyan alakult ki a formatervezés mint önálló képzőművészeti ág? Hatással volt rá talán valamilyen külső kényszer?

– Kényszerről éppen nem beszélhetünk, semmiképpen sem agresszív ráhatásról, talán csak a változó divat hatásáról. Tudatosan az 1920-as években indult Svédországból, majd a Bauhaus építészeti stílusirányzat környezetéből annak kapcsán, hogy a századelő túlcifrázott szecessziós stílusát igyekeztek egyszerűsíteni, racionalizálni és a később mindenütt, így nálunk is elterjedt és közismert dobozszerű tömbházformák felé irányítani. Röviden te-

Bihari Barna
formatervező
oktatta is
a szakmát

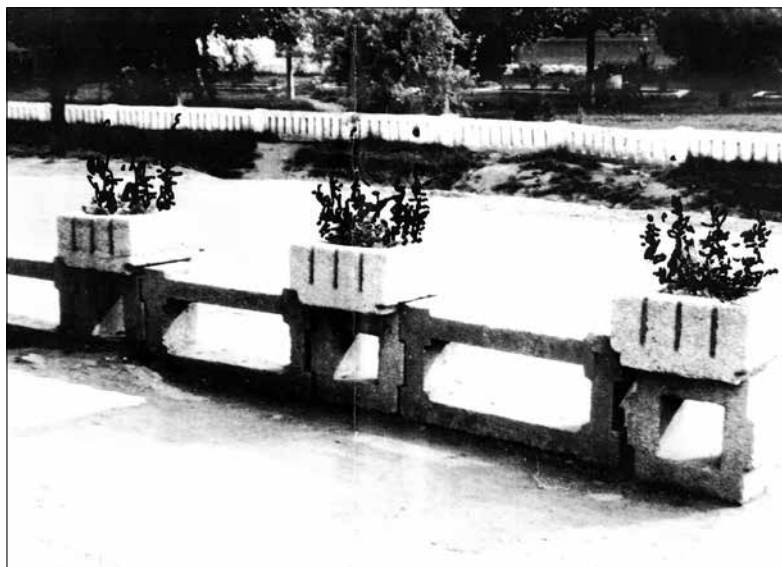
Térplasztika
Bihardiőszegen

hát az épített környezetből indult azzal a céllal, hogy rendeltetésszerűen alkossák meg az új épületek környezetét.

– Értsem úgy, hogy hasonlított valamelyest a kert- és/vagy parképítéshez?

– A kertépítés csak nálunk tűnhet újabb keletűnek, hiszen ha az angolparkokra vagy a versailles-i parkra gondolunk, kiderül, hogy jó pár száz éve foglalkoztak már vele. De az építkezési formatervezésről a mindennapi életünkben jelentős szerepet játszó tárgyakra átterjedt formatervezés akkor kezdődik, amikor erősen beindul az ipari termelés, vagyis már nem kis, kézműves egységekben gyártják az egyedi darabokat, hanem nagy sorozatban, a gyárakban. Mint szakma viszont talán még most sincs pontosan behatárolva, az sem, hogy mikor is vált el pontosan az építészettől, úgyhogy ha az építész, az alkotó és a művész közt mozgó szakmának tekintjük, nem hibázunk.

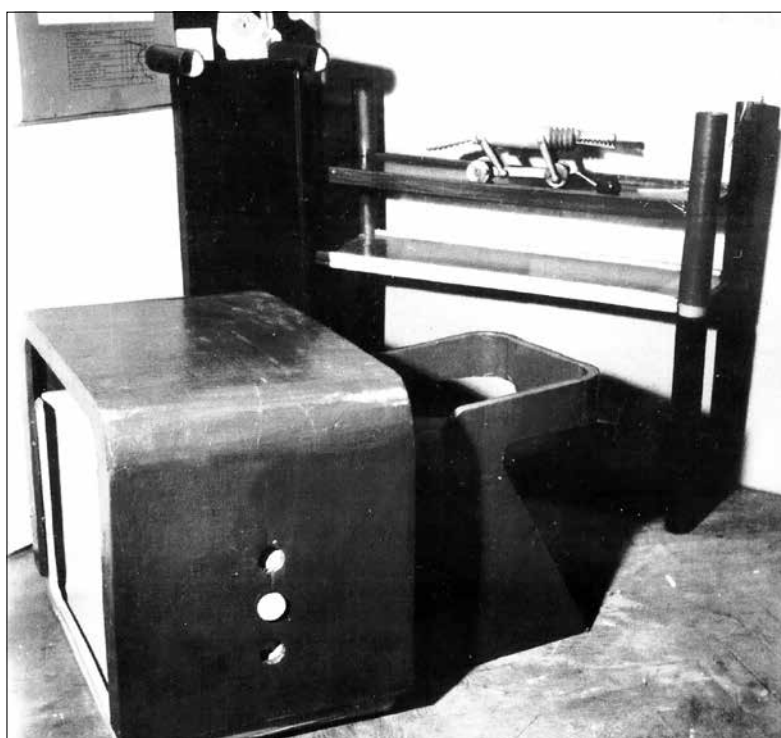

Világháborús
emlékmű
Biharkeresztesen

– És mikor vált szükségessé a külön szak-
ként való egyetemi tanítása?

– A nyugati országokban már az első világ-
háború után, az északi országokban a '20-as,
'30-as években, de a kelet-európai térségben
csak a '60-as, '70-es években kezdődött. Elő-
ször az oroszoknál jelent meg, nálunk a bu-
karesti egyetemen az első évfolyam 1969-ben
indult, Kolozsváron pedig '70-ben. Ezt végez-

Gyermekbútor

tem el én is, tehát a második hazai évfolyam
voltunk a bukaresti után.

– Volt az egyetemet megelőzően hajlama
az akkor még nálunk nem is létező, „majd-
nem” műszaki pálya választására?

– Egyértelműen igen. A kreativitással,
mondhatni, együtt születtem, hiszen még alig
tudtam késsel-villával enni, de bicskával már
faragtam nagymamám számára a padlizsán
feldolgozásához elengedhetetlen fakéseket.
Hat-hét évesen repülőmodelleket is készítet-
tem, gumimotoros repülőket.

– És az nem merült fel, hogy mérnök le-
gyen?

– Nem, mert a matematika nem tartozott
a kedvenceim közé. És valószínűleg világszer-
te is ezért lett a formatervezés a képzőművé-
szet ága, hogy ne kelljen a képzés során föltét-
lenül a magas matematikától függővé válnia.
A művészi pálya iránti tudatos elköteleződés
nagyjából tizennégy éves koromban kezdő-
dött, a középiskolát – ugyancsak az első széri-
ában – 1962-től a művészeti liceumban végez-
tem, az egyetemre pedig ötödik próbálkozásra
jutottam be. Akkoriban a felvételin húszan,
huszonöten voltunk egy helyre, amikor beju-
tottam, akkor éppen huszonheten. Közben
tervezési technikusként tanultam, ami termé-
szetesen a javamra vált, és végeredményben

(folytatás a következő oldalon)

A forma ragadja meg először a tekintetet

(folytatás az előző oldalról)

ez a kissé elhúzódozó felvételizgetés is, hisz akkor indult be a design szak Kolozsváron.

– Az egyetem elvégzése után hogyan alakult a pályája?

– A diplomámnak szóról szóra megfelelően, vagyis ipari formatervező lettem: tizenhárom éven át dolgoztam a háztartási gépeket gyártó nagyváradi Metalica vállalatnál. Kávéfőzőket, szagelszívót, elektromos edényeket gyártottunk. Reklámra nem volt pénz, ezért nem állítottunk össze termékkatalógust, de az ipari kiállításokon mindig részt vettünk, és díjakat is nyertünk. Abban az időben az egyik legfontosabb szempont volt az iparban, hogy importanyagból semmiféle terméket sem szabad tervezni, mert az megemelte volna az előállítási árat. Ez ugyan nem volt publikus, de nem csak a közvetlenül érintettek tudtak róla, s így az is majdnem mindenkinek világos volt, hogy a végtermék – az esetleg kevésbé jó alapanyag miatt – nem lehetett versenyképes olyan gyártmányokkal, amelyek jobb minőségű anyagokkal dolgoztak. Ennek ellenére

Egyedi tervezésű
ékszer

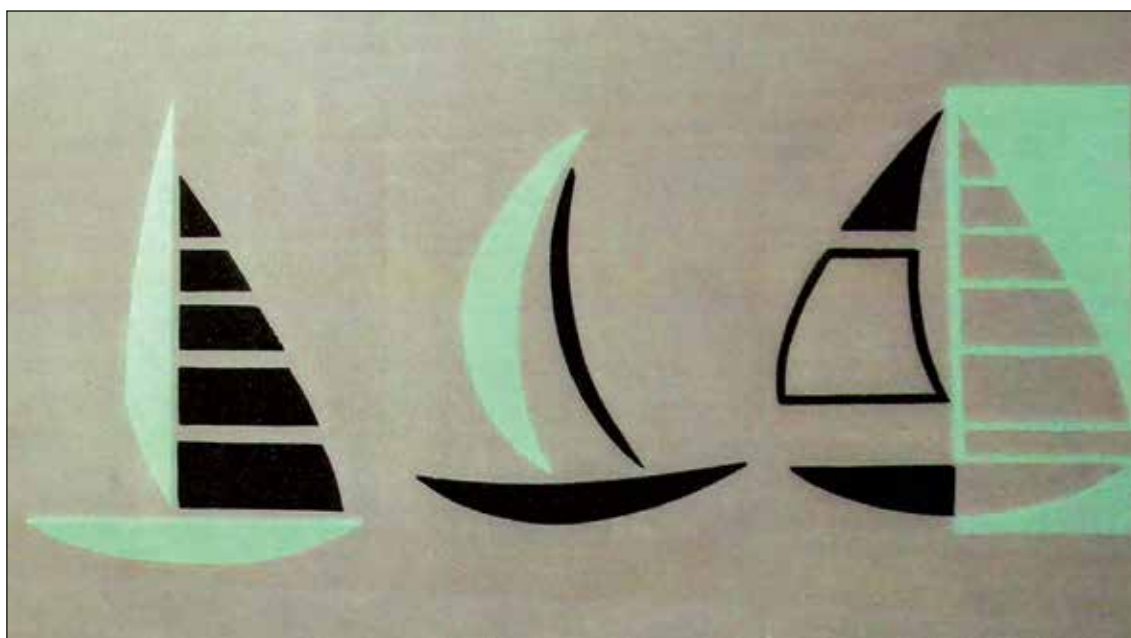
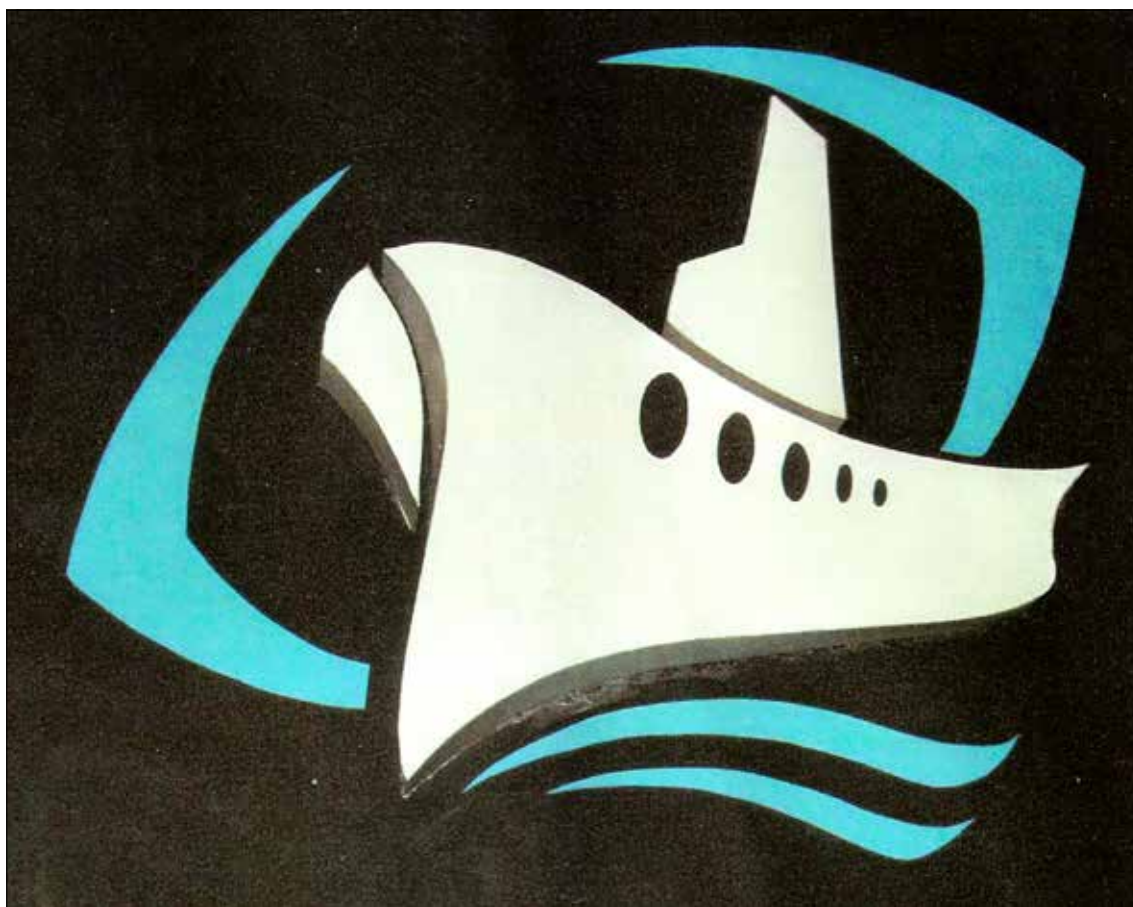
Ékszerkészítéssel
is foglalkozik

voltak sikeres vállalatok, például a nagyváradi bútorgyár, amely sokat dolgozott exportra a jó minőségű faanyagnak köszönhetően. Előfordult új anyagok felfedezése is, ami a magas árakat letörte. A Metalica után, tanítottam a váradi egyetemen, ugyanis közben itt is beindult a képzőművészeti oktatás, és képzett oktatószemélyzet hiánya miatt hívtak meg. Tizennégy évet oktattam ipari formatervezést, s bár az évek során sok hallgató morzsolódott le, büszke vagyok a volt diákjaimra, akik közül többen is jól érvényesültek, munkáik nagyrészt vendéglátóipari egységek belső terében láthatók.

– A művészeti alkotásról ezek szerint lemondott?

– Nem, dehogy. Művészeti tervezéssel is foglalkozom, nagy kihívás volt a látványtervezés, illetve a városi térplasztika. Diószegen és Biharkeresztesen is vannak munkáim. Rokonszakma továbbá a grafikai dizájn, a síkbe-

Alkalmazott grafika

Arculatterv

li arculattervezés, legújabbban pedig ékszertervezéssel és -készítéssel is foglalkozom. Utóbbi épp ellentéte a térplasztikának, úgyhogy elmondhatom: a végletek között mozgok, a miniatúrtól a monumentálisig. A lényeg az, hogy soha nem ülök tétlenül, mindig találok tenni-valót, amibe a kertészkedés és a legújabb hob-

bi, a különböző bőrtáskák készítése vagy régi darabok regenerálása is belefér. De mindenképp a formánál maradok, hisz végeredményben a forma az, ami elsőre megragadja a tekintetet, a lényeg keresése majd csak azután következik.

Molnár Judit

Keze nyomán arcok, alakok nyernek formát

Beszélgetés Deák Árpád szobrászművésszel

Régi álmom valósult meg nemrégiben, amikor végre sikerült egy hosszabb beszélgetést folytatnom Nagyvárad neves szobrászművészeivel, **Deák Árpáddal**. Az elmúlt évtizedekben több olyan eseményen volt alkalmam részt venni, amelyen általa készített köztéri szobrot adtak át, lepleztek le. Legutóbb Réven avatták fel egy alkotását, a turulmadaras emlékművet.

– Művész úr, az alkotásait sokan ismerjük, kérem, beszéljen olvasóinknak önmagáról!

– Marosvásárhelyen születtem 1955. július 4-én, 1986 óta élek Nagyváradon. Szülővárosomban végeztem el a művészeti líceumot, és Izsák Márton szobrászművész műtermében készültem a főiskolai felvételire. Az erdélyi magyar szobrászok legalább 80-85 százaléka az ő műtermében kezdte ezt a „mesterséget”. Van, aki eljutott a hivatásig, van, aki maradt a mesterségnél, de nagyon kevesen kallódtak el, mert ez egy különleges műhely volt. Izsák tanár úr elég sokoldalú szobrász volt, többfé-

A Holnaposok szoborcsoport Nagyváradon

Deák Árpád szobrászművész

le technikát ki lehetett próbálni nála, megismerni a mesterség ábécéjét. Innen kerültem el Kolozsvárra, a főiskolára, ahol Lövith Egon szobrászművész volt az osztályvezető tanárom; ő Mexikóban nevelkedett, bejárta a világot, és ez érződött a pedagógiai módszerein is. Nagyon sokszínű, nagyon nyitott volt, sokféle irányzatot képviselt. Emellett nagyon művelt ember volt, gazdag élettapasztalattal. A főiskola elvégzése után Szászrégenbe kerültem gyakorló tanárnak. Mint köztudott, akkor kihelyezték a végzősöket, nem lehetett válogatni, hogy hová szeretnék menni tanítani. Régenben működött az 5. számú régi szász iskola, ott volt zene- és művészeti oktatás is. Közben megismerkedtem Kolozsváron későbbi feleségemmel, ő 1986-ban végzett, s mivel nagyon jó tanulmányi eredményei voltak,

A gyermekeit
hazaváró édesanya
Érmihályfalván

választhatott Csíkszereda és Nagyvárad között. Sajnos Szászrégenben nem volt hely, épp abban az időben szüntették meg a zene szakot az iskolában. Ő Nagyváradot választotta, mivel az a hír járta, hogy a város nyitottabb, lehet fogni a magyarországi tévét, más a hangulat. Ez részben igaz is volt, és végül nekem is sikerült a megyében, Bihardiószegen kapnom egy tanári állást. Nagyváradról ingáztam autóbusszal Diószegre. Nagyon sok mezőgazdasági gyakorlat volt. Emlékszem, hogy 1987-ben nagyon kemény tél volt, az autóbusz Kügypusztán elakadt a nagy hóban. Nem értünk be idejében az órákra, s az iskolaigazgató ezt nem vette jó néven. (Akkoriban már nagyon szigorú, nyomott volt a hangulat, már kezdtek átszökni a határon a környékbeliak, de Erdély más településeiről is idejöttek a menekülni akarók, Magyarország ekkor már nem adta vissza a határsértőket.) Ezért jobbnak láttuk a barátommal, hogy otthagyjuk a tanügyet, s beálltunk kirakatrendezőnek a nagyváradai Körös (Crișul) áruházban. Itt nagyon jó hangulatban dolgoztunk, voltak anyagok, lehetett rajzolni, írni, festeni, és amúgy is szerettem ezt a tevékenységet. Hasonló munkát már végeztem a katonaságnál, ott nagyon sok plakátot kellett készítenem, ennek köszönhetően is kialakult egy jó rutinom, ezért nem okozott gondot a kirakatrendezés. A Körös áruházban ért a '89-es decemberi forradalom. 1990 elején újraindították a művészeti középiskolában – ahol a feleségem tanított – a magyar szakot, és meghirdettek állásokat. Versenyvizsgázni sem kellett, úgyhogy én is ott

dolgozhattam mint rajztanár. Emellett kaptam kisebb-nagyobb megrendeléseket is. Azt még tudni kell, hogy a '90-es években még nem igen volt divat szobrot rendelni. A 2000-es évek elejétől szaporodott a megrendelés, azóta csinálom.

– *Nekem úgy tűnik, a képzőművészek között mintha kevesebb lenne a szobrász...*

– Ennek fő oka, hogy a szobrok elkészítése sokkal költségesebb. A szobrásznak sok anyaggal kell dolgoznia, s viszonylag kevés a megrendelés. Könnyebb találni egy vásznat vagy papírt, és rajzolhat az a festőművész, de szobrász mindig kevesebb volt. A régi időkben inkább az építkezéshez kötötték a szobrok készítését, a XIX. és XX. században jött inkább divatba önálló szobor állítása.

– *A sok alkotása közül az egyik legismertebb a Fő utcán található Holnaposok szoborcsoport. Erre, gondolom, ön is nagyon büszke...*

– Valóban ez a legnépszerűbb művem, mert olyan jellegű is: a szoborcsoportban van egy üres szék – olyan, mint egy meghívás –, ahová le lehet ülni. Ezt sokan meg is teszik, és ugye ilyenkor fotó is készül. Egyébként ritkaság is az ilyen csoportos alkotás. A Holnaposokat Szovátán öntötte a mintám alapján Sánta Csaba barátom, vele többször is dolgoztunk együtt, például a Petőfi Sándort és Szendrey Júliát ábrázoló, Erdődön felállított szobromat is ő öntötte. Viszont úgy alakult, hogy most már több mint tíz éve szobraim nagy részét az

(folytatás a következő oldalon)

Keze nyomán arcok, alakok nyernek formát

(folytatás az előző oldalról)

➤ Arad megyei Zimándútfalun öntik. Hozzáink közelebb van, az öntőmester viszonylag alacsony áron kezdte, és nagyon jó technológiát importált Olaszországból. Onnan hoz jó minőségű bronzot, öntőanyagokat és sok mindent. Elég komplex a folyamat, és minőségi kifogás nem nagyon lehet.

– *Grafikai munkái is elismertek...*

– A váradi csoportos kiállításokon grafikáimmal vagyok jelen. Ezek a grafikák viszont nem olyan fogantatásúak, mint a szobrok, mert habár az emberi figura nagyon fontos, az alkotás sokkal szabadabb, nem kell figyelni az egyensúlyra.

– *Kérem, beszéljen az önnek kedves műveiről, azokról, amelyeket ön is nagyra tart!*

– Kérdezték már tőlem, hogy melyik a kedvenc alkotásom. Nehéz erre válaszolni. Mondhatom: valamennyi. Végül is arra a konklúzióra jutottam, hogy nekem a folyamat a kedves, amikor elkezdem megdolgozni az anyagot, amikor kézzel nyomogatom az agyagot, az nekem boldogság. Számomra ez jelent ösztönzést. Olyan, mint grafikusnak a hófehér lap: valamit oda kell maszatolni, hogy a kihívására válaszoljon. Így vagyok én is az agyaggal. Két fontos szobrászati fogás van, az egyik a faragás, a másik a mintázás. A faragás során egy nagyobb tömbről, legyen az fa vagy kő, lehántjuk a fölösleget, akkor megkapjuk a szobrot, az agyag viszont teljesen más gon-

A szobrászművész

Réven,
turulmadaras
alkotásának
leleplezésén

A révi
turulmadaras
emlékmű

dolkodást igényel. Nekem úgy adódott, hogy bronzból készültek a munkáim, ugyanis ezek többnyire megrendelt mellszobrok, s azért nem készültek kőből, mert a megrendelők attól féltek, hogy azokat egy kalapáccsal össze lehet törni. A mintázás, amit én végzek, kissé festőibbé teszi a szobrokat.

– *A mintázáshoz szükséges anyagokat honnan szerzi be?*

– Ha nagy mennyiségre van szükségem, Révről hozatom az agyagot, de kis csomagolásban hobbiboltokban is árúsítják. Kézdivásárhely mellett pedig van egy kerámiaműhely, onnan ipari méretben lehet beszerezni különböző minőségű agyagokat. Amikor Szent László lovas szobrát készítettem, akkor hozzájuk fordultam. Egyébként ez a szobor készen van, egyelőre darabokban a zimándútfalui műhelyben, mivel a nagy mérete miatt így lehet szállítani, és majd a helyszínen kell összehegeszteni.

Szent László
lovas szobrának
makettje. A szobor
is elkészült,
felállítására vár

– Térjünk még vissza a szobraira, kérem, beszéljen még ezekről...

– Az első nagyobb megrendelésem Károli Gáspár szobra volt, Nagykárolyban a református templomkertbe került. Ez még egy kezdeti munka volt, később jöttek sorban a megrendelések, többnyire kulturális és történelmi figurák megmintázására. Ezek általában mellszobrok, kevés az igénylés a teljes nagyságú szoborra. Volt egy felkérés Szatmár megyéből egy sorozat Petőfi-mellszoborra, az említett Petőfi-Szendrey-szobor, és még sorolhatnám. Vidéken is áll több alkotásom: Érmihályfalván Máté Imre mellszobra, a hazaváró édesanya ülő szobra a volt polgármesteri hivatal mellett, Számadó Ernő bronzmása Érkeserűben, a két Irinyi Diószegen, Albison pedig a mellszobruk...

– Azt hiszem, ide illenek a Fekete-Körös völgyi települések által megrendelt mellszobrok is...

– Szabó Ödön ötlete volt, hogy a szórványban élő magyarságnak legyen egy-egy olyan helye, ahol ünnepi eseményeket szervezhetnek, és ott koszorúzzanak is. Így készült az a sorozat Belényestől Tárkányon, Várasfenesen át Kisnyégerfalváig, Magyarremetéig. De van egy alkotásom Gyantán is, egy tragikus esemény ihlette. Ott egy kicsit modernebb hangulatú a kompozíció, egy vízszintes, fekvő figurát ábrázol, amelyet a történelem leple takar. Ugyancsak az 1944-es gyantai vérengzéshez kapcsolódik a tömegmészárlás történetét hitelesen lejegyző néhai Boros Ferenc lelkész (Boros Zoltán édesapja) tiszteletére készült emléktábla, ez a templom falán van elhelyezve. Egyébként emléktáblát nagyon sokat készítettem, a Partiumi Keresztény Egyetem belső udvarán több is sorakozik.

(folytatás a következő oldalon)

Keze nyomán arcok, alakok nyernek formát

(folytatás az előző oldalról)

– A szobrászművészeknek van szakmai egyesületük? Ha van, ön tagja ennek?

– Van egy szakmai szövetség, de én nem vagyok tagja. Annak idején úgy volt, hogy a szövetség segíti a művészeket festékhez, vászonhoz, anyagokhoz, műteremhez jutni. Nekem viszont úgy alakult, hogy a polgármesteri hivatal segített, kaptam egy műtermet ott, ahol lakom, a földszinten, azóta ott dolgozom. Régen házmeisteri lakás volt, elég kicsi helyiség, de elfogadható.

– Mondjon valamit a Rimanóczy-szobrok-ról! Azért mondom többes számban, mivel

az ifjabb Rimanóczy Kálmánt ábrázoló alkotás már áll a Sal Ferenc (ma Dunărea) utcán, de tudomásom szerint az idősebb szobrát is megrendelték.

– Ifjabb Rimanóczy szobra egy kolozsvári szobrász munkája, és 2,80 méter magas; az én szobrom idősb Rimanóczyról csak 2,10 méter, tehát egymás mellé nem lehet felállítani a kettőt.

A szobrászművész végezetül elmondta, hogy szeptembertől nyugdíjas, de azóta még több megrendelést kap.

Dérer Ferenc

Az Irinyi testvérek szobrának leleplezése Bihardiőszegen

FERDÍTÉSEK

Kié lett a gyerek?

Szó sincs arról, hogy családjogi pereskedésbe akarnám elvezetni a vidám hangulatú nyelvművelési írásokat, hanem olyan problémát próbálok épp nyelvhez kötődő szokásokkal igazolni, ami mindnyájunknak folyamatosan okoz több-kevesebb bosszúságot. A román és a magyar névhasználat alapvető különbsége a sorrend: mi előbb mondjuk a családnévet és utána a keresztnévet, románban fordítva.

Bevallom, fogalmam sincs, a természeti népek milyen sorrendet használnak, ha egyáltalán ismerik a család- és a keresztnév fogalmát, vagy megelégednek a nagyon ötletes, találmányos, tulajdonságokra vonatkozó, számunkra az indiános regényekből ismert körülírással. Kétségtelenül a civilizált népeknél az a sorrend dívik inkább, amit a románban használnak, de a japánok úgy használják a személyneveket, mint mi. Nem tudatlanságból, hanem mert ők is így szokták meg. A japánok ősi kultúrájához tartozó udvariasság és tisztelet jelét említeném még meg, amiről mélyen meghatódva számolt be egy román ismerősünk, miután hazatért a távol-keleti szigetországban tett látogatásáról. Örömeinek oka, hogy kirándulócsoporthoz minden tagját már érkezéskor készen várta a szállodában használatos kitűző, melyen abszolút hibátlanul leírva álltak a vendégek nevei. Úgy, ahogy azt itthon is használják. Ismerősünk mindenekelőtt a nevében szereplő á tökéletes leírásán csodálkozott a számára ismeretlen, krikzkraksznak mondott japán betűk világában.

Ez az élmény van vagy huszonöt éves, nem tudom, ismerősünk miként használja a magyar neveket, de általában a román anyanyelvűek a mai napig a régi hibát követik el. Nyilvánosan legelőször 1990 után, az első „új” parlament egyik ülésén szólították úgy Domokos Gézát, hogy „Poftiți la cuvânt, domnu

Gheza”, mire ő beszéde előtt nagyon határozottan kijelentette, hogy csak a hozzá közel állók számára Géza vagy akár domnu Gheza, másoknak domnu Domokos, mert ez a családnéve. Ezzel van a baj: amikor a családnév is keresztnév, illetve elsősorban a székelység körében az apára utaló családnévben csak a felmenő keresztnéve használatos, a leszármazást jelző -fi (-ffy) nélkül. Ezért emlegetik következetesen a tévéadók hírolvasói Kelemen Hunort egyszerűen Hunornak vagy Markó Bélát Bellának vagy Bellónak. És mivel hiányzik belőlük a japánokba belekódolt tisztelet és udvariasság, nem is veszik a fáradságot, hogy megjegyezzék neveink helyes használatát. Ők jól elvannak a maguk – szintén leszármazásra utaló – escu-jával, s bár aránylag gyakran van románban is a miénkhez hasonló névadás, megelégszenek azzal, hogy az első a keresztnév, aztán a családnév.

Van viszont a moldvaiak körében egy érdekesség: az anyajogú névadás. A mi tájainkra kevés moldvai vetődik el, úgyhogy nem gyakran hallani az Amariei, Apreotesei, Aflorici és hasonló családnévet, ami egyértelműen az anyára utal. Mert úgy tartják, hogy az anya a biztos? Vagy a sokszor, hosszú időre harcba szállt apa nem is mindig tért már haza, netán a család felbomlásakor a kisgyerek mindig az anyjánál maradt? Nem tudom.

Ezek a régi-régi szokásokból máig fennmaradt névhasználati berögzülések sok tanakodásra adnak okot, de egy biztos: az alapvető udvariasság és tisztelet megköveteli, hogy aki nem ismeri a névadások eredetét, az is ugyanúgy használja a számára idegen neveket, mintha mindent tudna a régen eltávozott ősök titkairól. Ha viszont ragaszkodnak a saját szokásaiknak a másokra erőltetéséhez, az egészen mást árul el – róluk.

Molnár Judit

AZ EGET, FÖLDET NÉZZÉTEK

Dalok a SzóMiSzó zenekartól

Zene és költészet szeretetére, dallam és líra összefonódására utal a SzóMiSzó zenekar neve, ami esetükben igencsak találó szójáték egyúttal. Az együttesnek tavaly év vége felé jelent meg az első albuma.

Az eget, földet nézzétek zenei válogatás tizenhárom megzenésített verset tartalmaz. A repertoárba klasszikus és kortárs költők versei egyaránt kerültek – József Attila *Ringatójától* és Radnóti Miklós *Virágénekétől* kezdve Kányádi Sándor *Két nyárfa* című szerelmes versén át Szabó T. Anna *Dili daláig*. Más és más hangulatokat, érzelmeket ébresztenek bennünk e zeneszámok. Van közöttük víg és lelket melengető, táncra perdítő és elcsöndesítő dal. A SzóMiSzó zenekarról és e különleges projektről, valamint az együttes terveiről **Szerefi Ilona** énekessel beszélgettünk.

Bai Attila, egykori egyetemi csoporttársa 2019 télutóján kereste fel Szerefi Ilonát, a Szigligeti Színház Nagyvárad Táncegyüttesének (NTE) énekes szólistáját avval, hogy kedvenc verseit megzenésítve zenei partnereket keres. Bai Attila szilágysági, pontosabban sarmasági. A zenélés mellett néptánccsoportot vezet, kultúraszervező, sok mindennel tördök.

„Elkezdtünk együtt dolgozni Attilával, ő zongorán és harmonikán játszik, jómagam pedig énekelek. A projekthez csatlakozott Major Arnold hegedűvel, Szukits Éva brácsával és Veres Lóránt nagybőgővel. A próbákat nem volt egyszerű összehozni, hiszen ahányan vagyunk, annyiféle van kötelezettségünk. Ám hamar kitudtunk célul ennek az albumnak az elkészítését, és ez volt a hajtóerőnk. A lemez bizonyos dalainál Marius Bulzan is közreműködött ütőhangszerekkel. Váradon volt a stúdiómunka. A hangmérnökünk pedig Jónucz Gábor volt, neki is sokat köszönhetünk” – mesélte Ilona.

A SzóMiSzó
a Szigligeti Színház
grádicsán

Fotó: Izsák Előd

Tehát jó kis csapat állt össze. Szukits Évát ugyancsak a Nagyvárad Táncegyüttes jó néhány produkciójából ismerheti a közönség. Veres Lóránt a Nagyvárad Állami Filharmónia szimfonikus zenekarának nagybőgőse, s emellett a Szigligeti Színház több előadásában is játszott már. Major Arnold Kolozsvárott végezte felsőfokú tanulmányait, Zilahon él, és nagyon tehetséges hegedűs.

Nosza, hozzáfogtak a közös munkához, hadd lássák, mi lesz belőle. Tiszta forrásként a magyar népzene, a népzenei áthallások nem titkolt vesszőparipájuk, de más zenei stílusokkal is próbálkoztak, próbálkoznak az adott vers hangulatából merítve. Rég vagy a közel-

Fotó: Izsák Előd

Bai Attila, Szerefi Ilona, Szukits Éva, Veres Lóránt, Major Arnold

múltban elhunyt poéták versei éppúgy részesültek albumoknak, mint kortárs költők alkotásai. Közös munkát vállaltak föl az alapmotívumokat, hangszerelték a dalokat. Rengeteg ötlet, koncepció született. A népzenei hatások mellett különféle zenei motívumok, stílusok (reggae, jazz, gyermekdalok világa stb.) segítségével hozták létre a muzsikát. Nehéz volna beskatulyázni, hiszen ezek mind-mind meglehetősen szabad alkotások. Arra törekedtek, hogy a versek tartalmát, mondandóját, hangulatát minél hűségesebben jelenítsék meg a zenékben.

Szerefi Ilona felidézte az egyetemi esztendőket is beszélgetésünk során. A Partiumi Keresztény Egyetem egyházzene-zenepedagógia szakára járt ő is, meg Bai Attila is. Az övék volt a harmadik évfolyam. Remek társaság volt. A neves karnagy, Berkesi Sándor tanár úr jóvoltából ragyogó kóruséletre lehet visszatekinteni. Jó hangulatú fellépéseik, koncertturnéik voltak, szép időszakot jelent ez az egykori-akkori diákok életében.

A Gryllus Kiadónál jelent meg az album

„A SzóMiSzó zenekarral közel egy éve bevezettünk egy kortárs dalversenyt. Ezen nem nyertünk ugyan, de a dalainkat megtartottuk. Együttműködünk szinte minden tagja első sorban népzenei zenével, ezért nem véletlenek ezek a párhuzamok, de igyekeztünk szélesebb skálán mozogni a versek hangulatának kifejezésére. Vannak könnyűzenei elemek, gyermekeknek szóló játékos dallamok, líraiabb és tűzrőlpattant, vidám dalok is. A kiválasztott versek tematikája, érzelem- és gondolatvilága ugyancsak meglehetősen változatos: az örök abszolúttól kezdve a szerelmes verseken át a csak egy-egy pillanatot megörökítő leírásokig.”

A zenekari névadás úgymond véletlenszerűen jött össze egy beszélgetés során. Ötleteket dobta be, tanakodtak, mi legyen az együtt-

(folytatás a következő oldalon)

Dalok a SzóMiSzó zenekartól

(folytatás az előző oldalról)

tes neve, több változat is adódott, de valahogy egyik sem tetszett igazán. Aztán valaki elszólta magát, olyasmit mondott, hogy „akkor szó, mi szó, legyen ez és ez”. Ebből az elszólásból keletkezett a találó szójáték: SzóMiSzó.

Albumcímnek az egyik megzenésített költemény címét választották. Szerző Simon *Az eget, földet nézzétek* című verséről van szó. Úgy érezték, ez a cím fedti az egész lemez tartalmát, hangulatát.

Az ügyintézésel, menedzseri teendőkkel Bai Attila foglalkozik. Először egy sepsiszentgyörgyi lemezkiadónál próbálkoztak az album megjelenítésével. Aztán Bai Attila fölvette a kapcsolatot a Gryllus Kiadóval. Természetesen kértek tőlük hanganyagot. A dalok elnyerték a Gryllus fivérek tetszését, így aztán vállalták az album kiadását.

Nagyszabású turnékra, lemezbemutató koncertekre a járványügyi intézkedések miatt egyelőre nincs lehetőség. Amint engedik a körülmények, szerveznek ilyen eseményeket. Ám addig is kicsiny közönség előtt, templomokban

játszottak. Egy nyertes pályázat révén 2020 végéig különféle helységek templomaiban mutatták be az albumot vasárnaponként, összesen tíz alkalommal. Nem az volt a lényegük ezeknek a találkozókknak, hogy sokaság előtt játszanak, hanem a találkozások meghittsége.

Együtt zenélni felszabadultság és öröm

Az első bemutatkozásuk az egyik sarmasági református templomban volt. „Már az első alkalom után azt éreztem: ünneppé tettük az ott lévők számára az istentiszteletet – emlékszik vissza Szerefi Ilona. – A következő vasárnapon a másik sarmasági református templomban, valamint a szilágylompéti református istenházában adtuk elő a megzenésített verseket. Megcsodáltam a lompéti templom gyönyörűséges kazettás mennyezetét. Azután Bihar megyében a hegyközszentmiklósi és a hegyközszentimrei református templomban

Koncert
a szilágylompéti
templomban

Sarmasági bemutatkozás

volt zenés istentisztelet. Később a szilágysági Selymesilosván is játszottunk, méghozzá Ilosvai Selymes Péter születésének 500. évfordulója alkalmából, kiemelt vendég volt a zenekar a jeles eseményen. Nagy örömről szolgált, hogy eddig mindenütt tetszettek a dalok a jelenlévőknek. A sarmasági tiszteletes is a könyveivel küszködött. Mi pedig belekóstolhattunk az érzésbe: micsoda bensőséges, szép ünnep lehetett régen egy-egy templomi összejövetel. Napjainkban nekünk is sok mindent át kell értékelnünk.”

Beszélgetésünk során Szerefi Ilona elmondta: szilágysági települések mellett több Bihar megyei faluba, községbe (a már említettek mellett Szalárdra, Biharra, Micskére stb.) is ellátogattak a SzóMiSzó dalaival, amelyeket ugyancsak zenés istentiszteletek alkalmával adtak elő. Tudomásukra jutott továbbá, hogy a torontói magyar rádió a november 14-i műsorában lejátszotta az *Elég nehéz* című dalu-

kat, ami természetesen ugyancsak örömdetes hír volt számukra. Egyszóval: még ha a nagy koncertek váratnak is magukra, nem tétlenkednek. Eddig mindenütt tetszéssel és szeretettel fogadták őket és kompozícióikat. Meg aztán lehet töprengeni új muzsikákon, gyűlhet az anyag a következő albumhoz, van még elegendő, megzenésítésre váró vers a tarso-lyukban.

A következő költeményeket zenésítették meg: Serfőző Simon: *Az eget, földet nézzétek*; Juhász Gyula: *Éjszaka*; Czigan György: *Strófák*; Kányádi Sándor: *Öreg kút az utca szádán*; József Attila: *Ringató*; Radnóti Miklós: *Virágének*; Juhász Gyula: *Efemeridák*; Kányádi Sándor: *Megrozzant az öreg malom és Két nyárfa*; Szabó T. Anna: *Elég nehéz*; Petőfi Sándor: *Európa csendes*; Szabó T. Anna: *Dili dal* és *A vér dala*.

(folytatás a következő oldalon)

Dalok a SzóMiSzó zenekartól

(folytatás az előző oldalról)

A kortárs költők verseinek jogdíját kissé körülményes volt kijárni. Ám fontos ezekre a költőkre odafigyelni, hiszen manapság is születnek szép, értékes, jelentős versek. Szabó T. Annának három versét is megzenésítette a SzóMiSzó. Amikor a költő, író, műfordító részt vett Váradon a *Senki madara* premierjén, meseregénye táncszínházi adaptációjának bemutatóján (rendező: Tóth Tünde; a Nagyvárad Táncegyüttes produkciója), az NTE énekesének is dedikált könyvet a szerző. Talán egyszer lesz mód arra, hogy valamelyik SzóMiSzó-koncertre eljöjjen Szabó T. Anna, hisz az nagy-nagy öröm lenne.

Jelenleg Nagyváradon a Dávid Könyvesboltban kapható az album, szép ajándék lehet bármikor bárkinek. Aki pedig csöppnyi ízelítőre vágyik, megtalál egy-két dalt a Youtube-csatornán, illetve a zenekar Facebook-oldalán.

Búcsúzóul Szerefi Ilona arról mesélt, hogy a SzóMiSzó zenekarral való foglalatosság, a versek megzenésítése, a próbák, egyszóval minden-minden, ami az együtteshez kötődik, olyan időtöltés, amiben mindannyian örömeiket lelik, amiben semmilyen kényszerítő hatás nincsen. „Örömforrás ez mindónknak. Szabadjára engedhetjük a fantáziánkat. Megéljük az örömezés nagyszerű, felemelő pillanatait.”

Tóth Hajnal

Az album borítója

TÓTH ÁGNES

Gyermekcipőben – részletek

A mennyország és a kuvik

Ó, mennyire imádtam azt a gyönyörű szabad életet, amit nyaranta papóéknál tölthettem a Fáklya utcai hajlékban! Virágoskert, gyümölcsös, madárcsicsergés, hinta. Az volt nekem a földi mennyország!

Az öreg ház mögött, a kertek alatt folyt a zöld színű folyó, és ott emelkedett a vasúti híd is, amin mindig olyan hangosan robbogott át a vonat, mintha dörögne az ég. Apámmal sokat jártunk le a kanyargó Sebes-Körösre halászni. Még csak hatéves voltam, kicsi halászbótom és apró hálóm volt. Hajnalban keltünk, és a többi halászszerű emberrel a part mentén vagy derékig a vízben állva áztattuk a horgot. Én mindig csak apró halakat fogtam, amikkel apu nagyobb halakra vadászott. Ha a hálómmal vízisiklót emeltem ki a Körösből, akkor azt a nyakamba akasztottam, mint egy láncot, de ha békát fogtam ki, azt azonnal visszadobtam a folyóba, és három köptem hátra a bal vállam felett, mert Bori néném elbeszélései alapján boszorkánynak véltem.

De nemcsak a boszorkányokban hittem, hanem a mennyországban is, ahova a jó emberek kerülnek haláluk után. Igyekeztem hát jó gyerek lenni, mert nagyon kíváncsi voltam arra a tündérszép égi kertre, amiről anyám mesélt nekem, de főleg az angyalok érdekelték, akiknek művészi mását mindig megcsodáltam a Barátok templomában. Sokszor álmodtam, hogy szárnyam nő, és a mindent átítató kékségben repkedek, köröttem lepkek szállnak virágról virágra, aztán hirtelen valamiért mindig lezuhanok, és ijedten ébredem fel. Sokszor feküdtem a folyó partján a fűben a kék magasságot kémelve, azt remélve, hogy megnyílik az ég, és meglátom a mennyországot, ahol halk zene szól, illatos liliumok nyílnak, és a lelkek hófehér ruhában énekelnek. Reméltem, hogy felismerem

köztük a tavaly fiatalon elhunyt keresztanyámat is, aki a piros selyemruhájában fog virítani a lelkek között, hiszen azt kérte, abban temessék el.

Imádtam a naplemente fényében úszó felhők aranyos szegélyét nézni, ám az égen vonuló, kergetőző, ló és bárány alakú felhőkön kívül semmi érdekeset nem láttam, így eluntam a hiábavaló várakozást. Valami izgalmasabb dologra vágytam. És mi lehetett izgalmasabb, mint átlopózni a vén szélütött Balogh néni udvarára, akiről nagymamám azt mondta, hogy hamarosan a mennybe fog kerülni, mert az éjjel kuvik szállt az ablakuk előtti meggyfára és hármát kuvikolt? Ez a madár pedig a halál hírnöke. Az öregasszony kertjében nagy sárga tökök heverésztek lustán. Füttentyémre kirobbogott az én kedves játszópajtásom, Sanyika, a Balogh néni unokája, aki már nyolcéves volt, és olvasni is tudott.

– Úgy hallottam, nálatok járt éjjel a kuvik. Tudod, mit jelent ez? – kérdeztem tőle.

– Igen, de én nem vagyok babonás, és nem hiszem el, hogy egy buta madár tudja, ki mikor fog meghalni. De ha a nagy meg is meghal, akkor a mennyországba fog jutni, ahonnan majd mindig figyel engem, és óvni fog minden rossztól. Ezt ígérte nekem. És azt is mondta, ne sírjak, mert a mennyben nem fog többé szenvedni. De hagyjuk ezt a kuvikot. Gyere, inkább megmutatom, milyen tölklámpást faragtam!

Leereszkedtünk a csorba grádicsokon a sötét, dohos pincébe. Kis barátom egy hordó tetejéről gyufát és gyertyát vett elő, meggyújtotta, és belehelyezte a tökébe. Akkorát kiáltottam ijedtemben, hogy az összes egér hanyatt-homlok menekült, amerre látott. Mintha egy halálfejet láttam volna, brrr... Este elbújtunk a kapu mögé, hogy elő-

(folytatás a következő oldalon)

Gyermekcipőben – részletek

(folytatás az előző oldalról)

ugorva megijesszük a vízpartról hazafelé tartó lurkókat.

Egyszer csak lépteket hallottunk közeledni. Amikor a kapuhoz értek, nagyot ordítva ugrottunk elő a tölklámpással. Ordításunkra egy hatalmas üvöltés volt a válasz, ami az öreg tisztelendő torkából tört elő: majdnem szörnyethalt ijedtében, mielőtt feladta volna az utolsó kenetet Balogh néninek. Måig a lelkünkön száradna, ha akkor a szegény atyának ijedtében megáll a szíve, és nem tudja feladni az utolsó szentséget, ugyanis Balogh néni még aznap éjjel a mennyországba költözött. Az a kuvik mégiscsak tudott valamit.

Gyuluka

Olyan tizenkétéves-formának tűnt, míg közelebb nem jött. Akkor már tisztán látszottak fakó arcán az öreges vonások és a szürke árnyak a szeme alatt. Bizonytalanul tekintett a világba. A hajába ősz szálak vegyültek, de még így sem lehetett megállapítani a korát. Éppúgy lehetett tizenkét, mint harmincöt éves.

Gyuluka furcsa és számunkra érthetetlen dolgokat művelt. A legváratlanabb pillanatokban hirtelen megtorpant és lábat törölt. A lakásban, a lépcsőházban, de az utcán is, a legnagyobb forgalom közepette. Mintha valaki láthatatlan lábtörölőket helyezett volna el előtte, mindenütt, amerre csak járt, és ráírta volna: „Tessék lábat törölni!”

Gyuluka nem sokat beszélt. Inkább csak önmagával, a bokrokkal és a fákkal társalgott a bérház hátsó udvarán. Alattvalóinak nevezte őket, és jó uralkodóhoz illően gondoskodott róluk. Minket, gyerekeket került, mert kicsúfoltuk és kövel dobáltuk. Ezért nagyon magányos volt. Néha becsengetett a szomszédokhoz, és elidőzött náluk. Ilyenkor mindig kapott egy almát vagy más apróságot. Egyszer hozzánk is bekopogott. Anyám lekváros buktával kínálta. A tíz perc alatt, amíg nálunk tartózkodott, legalább ötször törölt lábat. A fikusz előtt kedvesen meghajolt, és tudatta vele, hogy a kincstárából nagyobb összeget fog kiutalni számára ju-

talomképpen, mert szép tisztán és ragyogó zölden tartja a leveleit. A fogasunkat viszont komoly és dorgáló szavakkal rótt meg kajlasága miatt, és figyelmeztette, hogy örköd-jék éberebben, mert hajnalban a mocsárból érkező titkos hadak sáros csizmával akarnak betörni a lakásunkba. Amikor kilépett az ajtón, becsületesen megtörölte a lábát a lábtörőn.

Gyuluka örök téma volt a bérházban és a környéken. Senki sem tudott róla semmit, csak Berta, a házmesterné, mert ő régebb-ről ismerte.

A fiú nagyanyja senkivel nem beszélt. Mindig lehajtott fővel, meggörnyedve sietett el mellettünk. Még a köszönésünket sem fogadta. Megértettük őt. Éreztük, hogy nagyon szégyelli a terhet, ami rámaradt. Mert Gyuluka igenis rámaradt. Úgy örökölte, mint egy haszontalan bútordarabot, amit csak azért nem dobnak el, mert régi emlékek fűzödnek hozzá.

A házmesterné mesélte, hogy Gyuluka szép, okos fiúcska volt, a szülei pedig diplomás és nagyon pedáns emberek. Talán túlságosan is azok. Folyton egzecírozták a gyereket a rend és a tisztaság miatt. Egy esős napon aztán elvetették a sulykot. Hisztérikusán agyba-főbe verték a kisfiút, mert sáros lábbal lépett be a frissen felmosott lakásba. És enni sem kapott, amíg pontosan százszor meg nem törölte a lábát.

De Gyuluka nem bánkódott. Boldog volt, mert volt egy bocskoros kutya. Ő maga tekerke be az ebnek mind a négy mancsát rongyokkal, nehogy bepiszkolja a lakást.

Egy napfényes vasárnap délután lovaggá ütötte Bertát, amiért szép tisztán tartja a házat, és megígérte, hogy bearanyoztatja a seprűje nyelét, ha az udvari tanácsosai is jóváhagyják. Ebből az alkalomból olyat tett, amit még soha senkivel. Megpuszilta az asszonyt. Ezért a házmesternének jó napja volt, és elmesélte, hogy Gyuluka szülei már tizenkét éve élnek Kanadában. Azóta csak egyszer érdeklődtek a fiú felől. De Gyuluka, hogy még véletlenül se felejtse el őt, minden évben ír nekik Torontóba, és egy szép színes lábtörőt is rajzol a lap aljára.

A nyújtófa mint ereklje

Idős bácsika álldogál az egyik ház kapujában. Világira olyan, mint néhai nagyapám. Egyből kivirágoznak bennem az emlékek. Papó kerek, huncut ábrázata, no meg a nagy örökösen bosszús tekintete, amit papó huncutsága váltott ki, azt pedig a jó hegyi borocskas.

Kurta lábú, zömök kis ember volt, ragyogó humorral. Mesterségére nézve cipész, de csak „lábtyművésznek” nevezte magát, s mint a legtöbb művész és mesterember, ő sem vetette meg a szőlő levét. Származott is ebből annyi groteszk bonyodalom, hogy sokszor a földön hemperedtem a nevetéstől. De ahogy az én kedélyem napról napra nőtt, a szegény nagyie úgy apadt. Végül is kénytelen volt erőszakhoz folyamodni, hogy a további bonyodalmak elburjánzását meggátolja.

Történt egyszer, hogy az öregnek örökösödési ügyben egy közeli falucskába kellett utaznia. Azt ígérte, hogy az utolsó busszal este hazajön. Persze nem így történt. Nagy egész éjjel virrasztott, és előkészületeket tett a fogadására. Ezt onnan tudtam, hogy eltűnt a szegő a nyújtófa. Már hajnalodott. Szekerek zörögtek el a házunk előtt. A piacra szállították az árut. Egyszer csak éktelen lármával megszólalt a madzagos csengő. Mire kinéztem az ablakon, már senkit sem láttam, csupán egy nagy tömött zsákot a kapunak támasztva.

– Meghozták a krumplit – mondtam nagyinak, mert tudtam, hogy már néhány napja megalkudott rá.

De nagy nagyon okos és tapasztalt aszszony volt. Megragadta a nyújtófát, úgy robogott ki ajtót nyitni.

A zsák azonnal bedőlt, majd leverte minket a lábunkról, aztán hátborzongatóan hörögni kezdett. Rémülten tapadtam a falhoz. Nagy pár pillanatig fagyosan nézte a hörgő, mocorgó zsákot, aztán rákiáltott:

– Te vagy az, te pernahajder?!

– Brömbrom-hebröm – szölt a zsák, és annyi éppen elég volt nagyinak. Felemelte a nyújtófát és páholni kezdte a „csomagot”.

Életemben még olyan hangokat nem hallottam, mint amilyenek abból a zsákból törtek elő. A ficánkolástól megoldódott a zsák szája, és legnagyobb döbbenetemre papó kecmereggett ki belőle a veréstől kissé kijózanodva, de szörnyen meggémberedve és még szörnyebben káromkodva.

Utóbb kiderült, hogy az örökség miatti örömeiben addig iddogált, amíg lekéste az utolsó buszt. Mivel tartott a nagyitól, gyalog vágott neki az útnak. Csakhogy az isteni nedű súlyossá tette amúgy is nagy méretű fejét, az behúzta az útszéli árokba, és boldog álomba szenderítette. A piacra igyekvő parasztok vették észre, és az egyik falubeli vicces cimborája rögtön kiürített egy zsákot, ráhúzta, és bérmentesen hazaszállította.

Ettől kezdve papó egy ideig megpróbálta megtartóztatni magát a hordók zamatos tartalmától. De mivel a kutyából nem lesz szalonos közmondás igazságában úgy megrögződött, mint lábnyom a cementben, nagyinak nem nyújtófára, hanem véssőre és kalapácsra lett volna szüksége ahhoz, hogy mászmilyenné formálja papót. Így történt aztán, hogy több hónapi keserves tikkadozás után Sándor napján addig ünnepelte Sándri barátját, hogy jóval éjfél után vergődött haza. Lehúzta a cipőjét, és éppen mély lelkiismeret-furdalás közepette akart belopakodni a hálószobába, amikor a feje feletti órából kiugrott a kakukk, és kettőt kakukkolt. Rettenetesen megrémült papó, hogy már ilyen későre jár, s hogy jóvátegye a bűnét, hozzákakukkolt még nyolcat, hadd higgye a nagy, hogy ő már tízre hazaért. Mondanom sem kell, hogy az éktelen kakukkolásra felriadt az egész család, és ez alkalommal csak a helyzet komikuma mentette meg papót a nyújtófától.

A drága kis öregek már csak az emlékeimben élnek. A nyújtófa viszont még ma is megvan, és bár egyre ritkábban, de azért én is használom. Persze csak tésztanyújtásra.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündérálmom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020).

KOCSIS CSABA Hencidától Boncidáig

*Tolnát, Baranyát bejárta
egy sokat látott ember,
hétrét görnyedt, pápaszemes,
kinek szakálla kender.*

*Hencidától Boncidáig
elfolyik a sárga lé,
sáfrányos a tyúkhúsleves,
szél fúj Kolozsvár felé.*

*Hagymás Makó – Jeruzsálem,
jaj, de hosszú gyalogút:
háromezer kilométer,
nem jár arra kisvasút.*

Helycsere

*Volt Biharnak két kis falva,
nem termett ott édes alma.
Dombon lakók völgybe vágytak,
síkon élők hegyre hágtak.*

*Ki síkra ment, örvendezett,
kapott a hely Örvénd nevet.
Körösfalván nagy a bánat,
elnevezték Bánlakának...*

Berettyószéplak

*Magyar falu Kőrelak,
Hogy kerül a kőre lakk?
Szóba került az idén:
Hol kapáltok? Hát Körén!*

*Török, tatár megérkezett:
kasza, kapa odaveszett.
Menekültek, haj, előre,
fel egész a Réz-tetőre.*

*Mikor elment a sereg,
építettek új helyet.
Folyó mellé házakat,
mondták is: de szép a lak!*

Berettyó

*Felhő sír, a könnye pereg,
Szarvas baktat a Rézhegyen.
Mélyre süllyedt a patája,
Forrás fakadt a nyomába'.*

*Kerek tóból lett Berek-tó,
Nekilódult a Berettyó:
jobbról jön az Úsztató,
Margittán egy kis folyó,*

*Balról jön a Bisztra-patak,
Összehordok hetet-havat.
Nyúl, ha fülét hegyezi,
Az Ér vizét elviszi.*

Három kakukk

Hosszúaszó Berekszó
Kékes Lápos Berettyó
Mára Sajó Ruszkova
Füzes Nádas Kalota

Nadrág Sajó Lekence
Almás Barót Kemence
Hagymás Barca Mogyoród
Sebes Zilah Homoród

Sigér Ludas Torockó
Görgény Budak Székelyjő
Feketevíz Belényes
Iza Viza Sekélyes

Szamos Maros Szederjes
Egres Macskás Esztelnek
Csukás Abrud Porumbák
Dobra Dombra Vidombák

(Patakok, folyók Erdélyben,
kivéve a kiemelt három szót,
ami csak eszembe jutott – szerző megj.)

Éhenkórász horgász

Pece-parti Párizs,
Törökbúza, mák, rizs:
Átmegyek a hídon,
Klári ne ordítson!

Elúszik a pisztráng,
nincsen rajta istráng:
Ügyetlen a horgász,
Szegény éhenkórász!

NÉVJEGY

KOC SIS CSABA (1959, Berettyóújfalu) erdésznek tanult, aztán pedagógus lett, majd népművelő és újságíró. 1997 óta a Bihari füzetek szerkesztője. Szülővárosában kulturális menedzser, írásai az Együttben és az Új Holnapban jelennek meg. 1996-ban láttak napvilágot összegyűjtött publicisztikái Akit elrejtett az Isten címmel. Az Apák napja, illetve a Megrajzolom az ebédet című, gyermekrajzokkal illusztrált gyermekversköteteit 2020 decemberében mutatták be.

B. MIHÁLY CSILLA

Tengerentúl

Az éjszakát most hagyd el, hadd apadjon,
a házfalak mind tőle védenek.
Testünk az ágyon, mint a sziklaparton
egymásba csúszott kőzetrétegek.

Tévénk a szélbúgással összepaktál,
hangyás a képe, nincsen semmi jel.
Bennünk, köröttünk végtelenség-fraktál,
s csak Isten az, ki minket megfigyel.

Elborzad néha, sír is, mégse retten,
hogy új batyukkal nyomja vállam, vállad,
de forr a lelkünk, napnál fényesebben.

Maradj, hozom már friss matéteádat.
S míg szürcsölünk az édenkerti kegyben,
az óceán az ablakon beárad.

Piszkozat

Tövist neveltem, jössz, kitéped,
nem kell a szívbe holt anyag.
Már hófehér a kinti élet,
ezüst harangok bonganak.

Kinyílt az ég, hogy megsegítsen,
mert álmom gyűrött piszkozat;
nincs senki itt, csak én s az Isten,
fagyos kezével tisztogat.

Vérem csorog, de még nem unja,
sebészszikével húsba vág,
úgy állok közben égbe nyúlva,
mint édenkerti néma fák.

Éjjel

A szűkölő sötét szobák magánya
magára ébredt álmokat motoz,
sebek húsán kikelt imákba zárva
dalolni kezd a leskelő gonosz.

Szilánkos árnyvilág, a holdja csonka,
borong a fény, e pár falat remény,
amint a reszketést halomba hordja
lecsorgó csendben házfalak szemén.

Visszavárom

Bogárszemekkel néző éjsötétben
henyél a táj fedetlen és kövéren.
Emlék motoz, s az ablakok mögül
kicsordogál, az útra rákövül.
Ki arra jár, ha jár, sietve, tétlen,
lenéz egy percre, és nem látja mégsem.

Előbb-utóbb a szél is majd kifárad,
a kérges égből hulló szent imákat
– miket helyettem bőszen rázogató
zörögve, lengve, mint a láncokat –
csuklómra kulcsolom, a nyitja számon.
Elment, elment, s én folyton visszavárom.

Kávé helyett

Ezernyi hangod bennem megterem,
s akár a napfény fájó reggelen,
agyamba szűr, hol bátran, hol kuszán,
utat hasítva álmok korpuszán.

Hunyorgó csendből színek bomlanak,
eget repesztő, játszi forgatag,
erekbe bújik, szinte forr a vér,
és mélyre fut, és szívbe oltva kér.

A tiszta lapra végre szó kerül,
nem kell ma reggel kávé pótszerül.
Papírom nyúlik, szokat szó követ,
magát kirúgja, mint a jó szövet;
tapintsd meg, érdes, s tán hatása nyers,
de megszületni vágyott már a vers.

Fecskeszárnyú

Két vállra fektetett napok között
előgyelegnek fent a csillagok,
az ég sarkára szőke hold szökött,
és őrzí, mit testvére itt hagyott.

Álmot lehelnek kint a fák megint,
kis fűcsomókon alszik még a nyár,
a vén jövő falánkan rátekint,
árnyéka, mint a foszló cérnaszál.

Ki látja, hogy törékeny, meztelen?
Nincs senki talpon itt ilyen korán;
megy, megy merengve át a kerteken,
a fecskeszárnyú reggelek nyomán.

A folyónál

Hallgattam újra, úgy, mint senki eddig,
a mélynek lassú, habzó sóhaját,
mint hálászó, ha ajkamon kifeszlik,
s egy pillanatra lényed fonja át,
olyan nyugalmat vont körém remegve,
a hangja tiszta dallammá dagadt,
amíg a gonddal megrakott dereglye
elindult messze, árnyas fák alatt.

A nap korongja nagy, kövér parázsként
felizzott akkor még a szívemen,
éreztem, már a bensőm mintha más fényt
pulzálna vissza csöndben, dísztelen,
s mint szomjazó, ha hús vízért letérdel,
és új reményért ázva-fázva esd,
a holnapoknak szent ígéretével
csillagszekéren szállt alá az est.

NÉVJEGY

B. MIHÁLY CSILLA (1977, Szatmárnémeti) a kolozsvári BBTE vallás–néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálon. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett.

MÜLLER DEZSŐ

Sápadt arcod is fölsejlik

Minden hullámszik
kibontakoznak
a sekély völgyek
tölgyek villannak föl
a Meszes serényen kitárul
az Őrhegy domboldala
megreppen fölfele ágaskodik
a Terbete szilaj csúcsa
keskeny felhőket hajkurász
s a terebélyes fenyvesek
ezüstös fényben szenderegnek
a Hatló is elernyed
zöld küszöbe fölött
enyhén szívárog az ég
a Diák-domb lomhán vöröslik
és az agg szőlőhegyeken
a rozoga tőkéknek a napfényt
csíkos szárnyú madarak hordják
az örvénylő tájban
sápadt arcod is fölsejlik
Anyám

Rólad

Sziklahegyek halántékán
a szürke égbolt
felhő-teknője alatt
hajad barna boglyája
megvillan

zord erdők sűrűjében
a csönd sivár
csigaházában
szamóca-ajkad
kigöngyölődik
a délceg lugasok
lidérces árnyékában
szemed aranydarazsa
mint szentjánosbogarak
pöttömnyi fénye föllobban

Otthon

Fáj összeomlik
a szívem
Nagyapám kunyhóját
nem ismertem föl
kitoldották mint
léghajót fölfűjták
s fényt dédelgető
pöttömnyi ablakait
bevakolták

fáj összeomlik
a szívem
Anyám hófehér házát
összemaszatolták
dús dohányvirágjait
lekasabolták
s a kiskertben
egy gigászi házat építettek
rőt toronnyal
a csillámló ég-
boltozat felé

A vers

Vagy mennyezet
felhők raja
görcsbe ránduló
fák bánata

vagy szivárvány
hajnali derengés
ocsúdó pillanat
éjféli merengés
vagy holdvilág
csillagok szekere
csillámló sziklafal
szilaj pereme

s vagy áradat
hömpölygő csend
minden betű benned
égboltot terem.

Versekkel

Fazékba gyűjtöm
sápadtságomat
dús értékeim előtt
becsukott könyv
a világ

atomkorszakban
génsebészet és
klónozások küszöbén
gyöngybetűk méz-
édes szavak
nem kellene

de eljön az idő
amikor versekkel
aknázzák alá
a szívek íny-
vörös völgyét

Életünk

Dédelgetjük
simogatjuk
sebeit bekötözzük
s darabos sérelmeit
földreldjük

dús könnyeit
pipacsvirágok
kelyhébe zárjuk
s vétkeinek
lucskos hártájáról
lesikáljuk a sötétséget

mindent el-
követünk érte
csak hogy
pitymallatkor-alkonyatkor
ragyoghasson

Nem közömbös

Kibicsaklottam
a magány szikláján
s az üresség zátonyán
ring a szívem

senki se érti
érdes szavaimat
az emberek
fejüket csóválják
nyakukat tekerik
valahányszor
megszólalok

egyedül
csillag-taréjú kakasom
nem közömbös
beszédemre figyelve
– mintha értené azt –
elkukorékolja magát

NÉVJEGY

MÜLLER DEZSŐ (1953, Zilah) költő, lekipásztor.
A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végzett
1979-ben. Verseit több-kevesebb rendszerességgel
1989 óta közlik romániai és magyarországi lapok.
Kilenc önálló kötete jelent meg.

Megjelent a Jókai-enciklopédia

A magyar nyelv- és irodalomtudomány régi és nagy adósságát törlesztette a budapesti Tinta Könyvkiadó, amikor ötéves gyűjtő- és szerkesztőmunka után, Jókai Mór halála után 116 évvel megjelentette a *Jókai-enciklopédiát*. A két szerkesztővel, **Balázi József Attilával** és **Kiss Gáborral** Cserháthalápy Ferenc beszélgetett.

Balázi József Attila és Kiss Gábor szerkesztők a nagy regényíró 74 regényét dolgozták fel, és munkájuk eredményét 880 oldalon 28 500 szócikkbe rendezve adták közre. A *Jókai-enciklopédia* megmagyarázza a régies, a tájnyelvi és az idegen nyelvi szavakat és kifejezéseket. Bemutatja Jókai Mór kitalált és történelmi személyeit, emellett a valós történelmi eseményeket, földrajzi helyeket is.

Az enciklopédia tudományos igénnyel, a nagyközönség számára készült, a címszavak

mellett megtalálható, hogy melyik regényben hol fordul elő a magyarózott szó vagy név. Teljes körű képet nyújt Jókai Mór gazdag világáról, hű tükrre a XIX. század tudományos világképének. Célja, hogy elősegítse Jókai regényeinek értő olvasását, felvillantsa az író szókincsének sokszínűségét, továbbá hozzásegíti az érdeklődőket ahhoz, hogy bővítsék művelődéstörténeti, néprajzi és történelmi ismereteiket.

A kiadvány a Tinta Könyvkiadó által indított, *A magyar nyelv kézikönyvei* elnevezésű sorozat 32. tagjaként látott napvilágot.

Cserháthalápy Ferenc: *Impozáns és tekintélyt parancsoló küllemű a 880 oldalas Jókai-enciklopédia. Ma mintha egyre kevesebb keménytáblás, védőborítós könyv jelenne meg.*

Kiss Gábor: Ezt a 880 oldalt nem is lehetett volna ragasztott kötéssel, puha borítóval közreadni. A hagyományok is köteleznek, hiszen *A magyar nyelv kézikönyvei* sorozatunknak eddigi 31 tagja ilyen külsővel jelent meg.

A két szerkesztő,
Balázi József
Attila és Kiss
Gábor

Jókai Mór rendkívül gazdag szókincsét tanulmányozhatjuk

A sorozat nyitókötete a *Magyar szókincstár* volt, ez a Szép magyar könyv versenyen díjat nyert. Ennek puritán megformálása határozza meg a többi kiadvány külalakját is.

Balácsi József Attila: A könyvborítók elsődleges funkciója mindig a nyomtatott szöveg megóvása volt. A XIX. század végétől fontossá vált esztétikai minőségük is: a könyv ekkor lett igazi műalkotássá. Addig a kötet tartalma határozta meg a borítók küllemét, ám az újabb szellemben alkotó tervezők a könyvet a környezet szerves részének tekintették, s ezt figyelembe véve hozták létre alkotásait. Gondoljunk csak az antikváriumokban nálunk is gyakran felbukkanó, szecesszió ihlette borítókra, amelyek szépen beilleszkedtek a korabeli nagypolgári lakások enteriőrjébe. Ma ez, sajnos, elhanyagolt szempont, azonban a szépen megtervezett kötés és védőborító a reklám fontos része. Egyébként a könyvpiackutatások eredményei szerint a vásárlók többségének közömbös, hogy egy könyvet kemény borítóval vagy puhatáblás formában kínálják-e.

Cs. F.: *A Tinta Könyvkiadóról sokszor olvassuk: a legnagyobb magyar szótárkiadó.*

Miért Jókai-enciklopédia, s nem Jókai-szótár a kötet címe?

K. G.: A szótárak általában szavakat magyaráznak adatok nélkül, a lexikonok pedig tényadatokat közölnek. A szótárakban nincsenek életrajzok és tulajdonnevek. Az enciklopédiák a szótárak és a lexikonok keverékei. Mivel a *Jókai-enciklopédia* szavakat, kifejezéseket magyaráz, továbbá életrajzi adatokat, történelmi eseményeket is bemutat, joggal kapta az enciklopédia címet.

B. J. A.: A középkori és reneszánsz enciklopédiákat elsősorban olvasásra szánták, míg az ábécérendbe erőltetett tudásanyag arra való, hogy gyorsan utánanézhessünk egy-egy érdeklődésünkre számot tartó adatnak. Az ismeretek korábbi hagyományos – témák szerinti, organikus – elrendezése másféle olvasói magatartást kíván. S azt se feledjük, hogy *Jókai-szótár* címmel már jelent meg egy kétkötetes kiadvány az Unikornis Kiadónál – a kiadó Jókai-sorozatának kiegészítőjeként – 1994-ben.

K. G.: A *Jókai-enciklopédia* nemcsak arra szolgál, hogy egy-egy számunkra ismeretlen

(folytatás a következő oldalon)

Megjelent a Jókai-enciklopédia

(folytatás az előző oldalról)

szót, fogalmat megkeressünk benne és információt kapjunk róla, hanem kiváló olvasmány is. Lapozgatva, nézegetve feltárul egy színes világ előttünk, a többi között képet kaphatunk a XIX. század tudományos világképéről, de számos néprajzi, kultúrtörténeti ismerettel is gyarapodhatunk.

Cs. F.: Az előszóban olvashatjuk, hogy az új enciklopédia 28 500 szócikkből áll. Ezek élén vagy szavak, kifejezések állnak, vagy személynévek, földrajzi nevek. Mi az arányuk?

K. G.: Az enciklopédia mintegy 22 000, ma már nehezen érthető, régies, tájnyelvi, idegen szót vagy kifejezést tartalmaz, s még körülbelül 6500 tulajdonnevet.

B. J. A.: A tulajdonnevek között akadnak költött (mitológiai, bibliai eredetű vagy irodalmi alkotásokból ismert) személyek, történelmi alakok, létező és kitalált földrajzi nevek, de folyóirat- és újságcímek meg kávéháznevek is. A bibliai személyek száma is több tucat a kiadványban, szócikket kapott például Barabás, Illés próféta, Hágár, Lázár, Simeon, Uriás is.

Cs. F.: Jókait a legnagyobb szókincessel bíró magyar írónak tartják. Ha az enciklopé-

diában a mai ember számára nehezen érthető szavak száma 22 000, akkor mekkora lehet a teljes Jókai-szókincs?

K. G.: Erre nincs pontos vizsgálat, úgy gondolom, hetven-nyolcvanezer szóra tehető Jókai teljes szókészlete.

B. J. A.: A szókincsvizsgálat igen ingoványos terület. Minden attól függ, hogyan határozzuk meg a szót. Egységes, a világ összes nyelvére érvényes szófogalom nem létezik. A nyelvi leírás céljától, a vizsgált jelenségek csoportjától függ, hogy a lehetséges tulajdonságok közül melyeket alkalmazzuk, s melyeket hagyjuk figyelmen kívül.

Cs. F.: Jókai szókincse talán azért is lehet nagy, mert nagyon színes is. Egy-egy fogalomra több szót is használ.

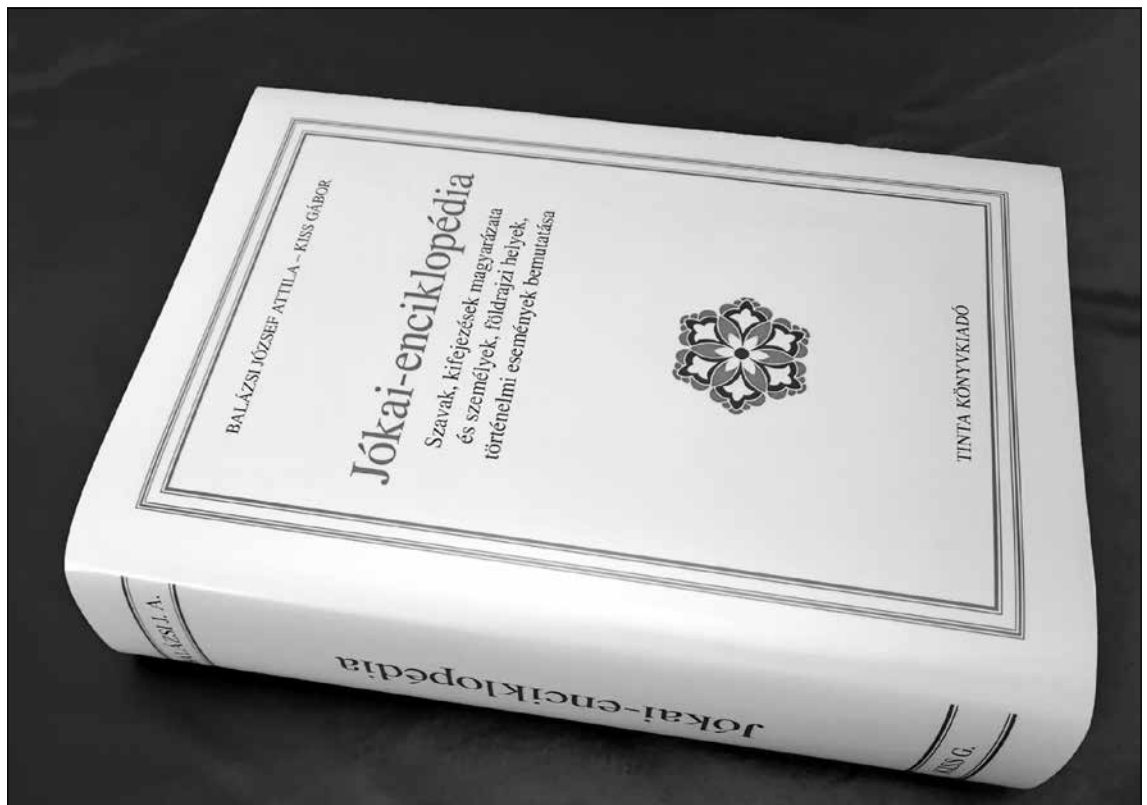
B. J. A.: Ez nagyon jó megfigyelés. Jókai szinte tobzódik a szinonimákban. Itt van két példa. Az ügyvéd megnevezésére a következő szavakat használja: advokát, prókátor, ügyész, pörész, pervesztő. A pestist pedig így emlegeti: dögvész, dögmirigy, egyiptomi ragály, keleti dögvész, fekete halál, mirigyhalál.

Cs. F.: Hogyan készült a Jókai-enciklopédia?

Az új kiadvány a Tinta Kiadó által indított A magyar nyelv kézikönyvei sorozat 32. tagja

Az enciklopédia

K. G.: Általában minden szótárszerű kiadvány összeállítása két nagy fázisból áll: a gyűjtőmunkából és a már összegyűjtött anyag szerkesztéséből. Itt is így volt. Hozzávetőleg hat éve született meg az ötlet, hogy a Tinta Könyvkiadóban készüljön egy Jókai-szóleltár, azóta dolgozunk rajta.

B. J. A.: Ez az idő a szótár jellegéből fakad. Elődeink talán nem is több, de másféle szerkesztési nehézséggel néztek szembe. A szótárírással járó hatalmas munka lemérhető az angol nyelv nagyszótárának történetén. Az *Oxford English Dictionary*-nek, a világ legnagyobb lexikográfiai vállalkozásának munkálatai 1859-ben indultak, és csak 1928-ban fejeződtek be.

Cs. F.: *Honnan gyűjtötték az enciklopédia anyagát?*

K. G.: Elsődleges forrásunk az Akadémiai Kiadó által kiadott Jókai kritikai kiadás és annak jegyzetanyaga volt. Összesen 74 regényt dolgoztunk fel. Fölhasználtuk még az Unikornis Kiadó 1994-ben megjelent *Jókai-szótárát* is. A gyűjtés során a szavakat és magyarázatukat számítógépes adatbázisban helyeztük el, és természetesen azt is rögzítettük, hogy melyik regényben hol fordul elő a szó vagy a kifejezés.

Cs. F.: *És a második fázis, a szerkesztés hogyan történt?*

K. G.: A különböző regényekből kigyűjtött szavakat számítógéppel összerendeztük, így egymás alá kerültek a különböző regényekből kigyűjtött azonos szavak. Magyarázataikat összevontuk. Lehetőség szerint az idegen eredetű szavak, kifejezések mellé odaírtuk a forrásnyelvet, hogy honnan ered a szó. Csak mintául: latin eredetű 6400 szó, német eredetű 3300, és meglepő módon 180 szó a szlovák nyelvből származik vagy ahhoz köthető. De vannak svéd, japán és perzsa eredetű szavak is a *Jókai-enciklopédiában*. Mivel Jókai a szereplőit gyakran a saját eredeti nyelvükön szólaltatja meg, számos idegen szó, kifejezés fordítása szerepel az enciklopédiában. Ezek mellett a magyar nyelvben használatos, de ritkább és kevésbé elterjedt idegen eredetű szavaknak a magyarázata is megtalálható a könyvben, mint például: despota, fosszília, kliens, nesztor, respektál.

B. J. A.: A szavaknak a *Jókai-enciklopédiában* megadott etimológiája nem mindig egyezik az etimológiai szótárakban lévő besorolással. Ennek oka egyrészt az, hogy számos szót több nyelvből is (akár párhuzamosan, akár egymás után) átvehettünk – e tekintetben a *Történeti etimológiai szótárunk* nagyon merev –, másrészt a Jókainál előfordu-

(folytatás a következő oldalon)

Megjelent a Jókai-enciklopédia

(folytatás az előző oldalról)

lő szóalak nem mindig abból a nyelvből való, amelyből a magyar szó származik. Tüzetes szövegnyelvészeti kutatások nélkül eldönthetetlen, hogy az azonos vagy igen hasonló alakú germán, illetve újlatin szavak esetében melyik az átvett nyelv.

K. G.: Szerkesztési feladat volt még a többjelentésű szavak elrendezése. A tubus szóról ma a fogkrémtubus jut eszünkbe, azonban Jókai használta ezt a szót távcső és hallókürt jelentésben is. A fantom szónak három jelentése van a könyvben: kísértet, ábránd és álomkép. A tajték szónak pedig a jelentése a Jókai-regényekben: fehér, könnyen faragható kő; tajték-pipa, illetve valaminek a söpredéke, alja.

A szócikkek magyarázata azt is megjelöli, melyik műben fordul elő a kifejezés

Cs. F.: *Úgy látom, azt is közli a Jókai-enciklopédia, hogy melyik regényben hol szerepel a címszó. Ez miért hasznos?*

K. G.: A forrásjelölés arra szolgál, hogy akit érdekel, utánakereshessen, hogy a címszót milyen környezetben használta az író. A szöveggörnyezet még pontosabban világítja meg a szó jelentését, használatának módját. Sőt mondhatjuk, hogy ezek a forrásjelölések „hitelesítik” az enciklopédia magyarázatait.

B. J. A.: A kétnyelvű szótárak nagy hátránya, hogy csak elszigetelt szavakat adnak meg, a szókapcsolatok száma elenyésző. Egy ügyesen megválasztott példamondat gyakran a legrészletesebb magyarázattal is felér.

Cs. F.: *Kinek szánták az új kiadványt?*

K. G.: Elsősorban a Jókai-regényeket olvasóknak nyújt segítséget, mert ha ismeretlen szóhoz, fogalomhoz, névhez érnek, akkor a Jókai-enciklopédiában megtalálják a magyarázatát. De regényolvasás nélkül is érdemes lapozgatni, mert gyarapítja történelmi, néprajzi, nyelvi ismereteinket – hiszen Jókai oly sok mindenről írt, és regényei térben-időben egyaránt hatalmas területet ölelnek fel. A nagy regényíró ügyelt arra, hogy mindig az adott korban használatos pénzek nevét írja le, ha egy-egy adásvételtől van éppen szó, sőt a kor mértékegységeinek a nevét is pontosan használja. Közel száz régies fizetőeszköz – mint libertás, orsópénz, picula, potom, tumán – és szép számú régi mértékegység – például ejtel, köböl, pud, stádium, szemer – ismerhető meg az enciklopédiából.

B. J. A.: Gyermekkoromban különösen azokat a könyveket kedveltem, amelyekben külön magyarázatok, lábjegyzetek, térképek segítettek az eligazodást. Ebben a kötetben térképek nincsenek ugyan, de az említett téma körök sokszínűsége a biztosítéka annak, hogy bárki is veszi kezébe ezt a csodálatos ismerettárat, hosszú időre talál magának olvasnivalót. S a rövidke szócikkek elvezetnek azokhoz a Jókai-művekhez, amelyek addig elkerülték a figyelmét.

K. G.: A magyar nyelv a legnagyobb hungarikum. Ennek a hungarikumnak Jókai a mélyére ásott. Feladatunk, hogy tanuljunk legnagyobb regényírónktól.

P

p. c. (fr *pour condoler*) részvétnyilvánításon szereplő formula rövidítése [Öreg: 198; 14]
p. f. (fr *pour féliciter*) szerencsekívánlat rövidítése [Öreg: 198; 15]
p. forint pengő forint [Nábó: 91; 30]
P. H. Lázár Petrichевич Horváth Lázár (1807–1851) arisztokratikus ízlésű hírlapíró, Petőfi elszánt ostromozója. 1843-ban alapítja a konzervatív politikát tömjénező folyóiratot, a HONDERÜ-t, mely élesen támadta a haladó gondolat képviselőit. [Nábó: 32; 9]
p. p. c. (fr *pour prendre congé*) búcsúzásul [Kár: 96; 30]
P. S. (lat) postscriptum | utóirat [Szeretve: 22; 4]
pabulatores (lat tbsz) gyökerekkel, füvekkel táplálkozó remeték [Jövö: 194; 8]
pace (ang) iram (lőversenyben) [Nincsen: 145; 32]
pacem (lat) békét | szentet ábrázoló veretű pénzérme
pacem pénzek (lat +) arany- és ezüstérmék Krisztus vagy valamelyik szent képével [Jövö: 195; 18]
pacholec bátor fickó [Szép: 102; 30]
pachydermis (lat) a vastagbőrűek osztályába tartozó
pacientálja magát (lat *potiens* +) türelmes [Fráter: 124; 15]
Pacific → **Pacific-vonal**
pacificando (lat) a békesség kedvéért [Dámokos: 128; 16]
pacificatio • **pacifikáció** (lat) 1. lecsöndesítés, rendteremtés 2. békesség

pacificator (lat) békítő, rendteremtő [Lócsel: 38; 6]
Pacific-vasút → **Pacific-vonal**
Pacific-vonal • **Pacific-vasút** • **Pacific** (ang +) az Atlanti-óceánt a Csendes-óceánnal összekötő amerikai vasútvonal [Enyim: 271; 33, Kiskirályok: 285; 20]
pacifikáció → **pacificatio**
pacinacita • **pácínacita** 1. besenyő 2. békétlenkedő 3. békebarát [Kiskirályok: 181; 29]
pactum bilaterale (lat) kétoldali szerződés
pactum conventum (lat) megegyezéses szerződés [Hírhedt: 222; 4]
pactum diabolicum implicitum (lat) ördög-gel való cimboraság [Hírhedt: 17; 16]
Paczka Ferenc (1856–1925) történelmi és vallásos tárgyú képeket, továbbá realista portrékat készítő festőművész [Magyar: 32; 0]
pacsmagdzi (tör *paşmagdı*) (török) lábbelikészítő [Rákóczy: 352; 12]
pacsuli (ném *Patschuli*) átható, édeskés szagú, olcsó illatszer
pad¹ padka, sut, kemencezug [Feketé: 97; 27]
pad² (szlk) erős hőesés [Szabadság: 13; 21]
pádimentom • **pádimentum** (lat *pavimentum*) padló
padisah • **padisa** (tör *padışah*) padisah | 1. a török szultán rangja és címe 2. mohamedán uralkodó rangja és címe [Török: 121; 29]
padkocka padlózatot alkotó fakocka
padlás padozat, padló [Lélekidomár: 299; 9]
padlat padló [Trenk: 283; 6]
padlatolat padozat, padló
padló gyaloghíd, palló
padmaly 1. part alatti vízmoszt gödör 2. üreg teteje 3. mennyezet 4. padlás 5. padló [Bálványosvár: 63; 8, Benyovszky: 55; 16, Elátkozott: 27; 21, Három: 166; 15, Hírhedt: 50; 16, Jövö: 121; 33, Kiskirályok: 151; 32, Köszívü: 113; 12, Lócsel: 213; 30, Mégis: 325; 19]
padmalyiv boltív [Akik: 170; 16]
padmalyos szoba mennyezetes szoba [Lócsel: 196; 12]
padnyílás padlásnyílás
padozat mennyezet

Téli tárlat a magyar kultúra ünnepén

A magyar kultúra sokféleségét, sokrétűségét óhajtották megmutatni a nagyváradai Tibor Ernő Galéria alkotói csoportjának tagjai az idei téli tárlatukon. A kiállítás megnyitója része volt a magyar kultúra ünnepének. Rengeteg dolog beleszövődik a magyar kultúrába: a nagymama rongyszőnyege, a költők verssorai, a Körös-part szépsége, a kalocsai minták kacskaringói, a néptáncosok pörgése-forgása. A tibor ernősök ezeket a motívumokat, érzéseket villantották föl alkotásaikban, ki-ki a maga módján, stílusában.

„Sokáig váratott magára ez a kiállítás a fránya vírushelyzet miatt – mondta **Csathó Tőhötöm** képzőművész, a nagyváradai Tibor Ernő Galéria (TEG) alkotói közösségének művészeti vezetője. – Sajnáljuk, hogy még min-

dig csak zárt körű rendezvényeket tudunk szervezni, és kénytelenek vagyunk a közönséget távol tartani magunktól, de a jelenlegi helyzet ezt követeli meg. Reméljük, mihamarabb újból meghívottakkal tarthatjuk meg vernisszázsainkat.”

A mostani tárlat témájául a magyar kultúrához való kötődéseket választották. Csathó Tőhötöm egyebek mellett szólt arról, hogy a kollekcióban különféle stílusú képzőművészeti munkák láthatók: modern elektrografikák, realista és absztrakt festmények, merített papírból készült kreációk, csendéletek, portrék, kerámiák, grafikák, csendéletek. Volt, aki a magyar népművészet díszítő motívumait, kalocsai mintákat használt föl alkotásához. Más a Körös-part ihletett meg, vagy a nagymama rongyszőnyege adott inspirációt. Megint más a *Himnusz* és a *Szózat* soraiból merített ihletet. A költőportrék között megtalálható Kányádi Sándor és a nagyváradai Dutka Ákos arcképe. ➤

(folytatás a következő oldalon)

Fotó: Varga Bernadette

A TEG alkotói közössége a január 23-án nyílt kiállításon

Téli tárlat a magyar kultúra ünnepén

(folytatás az előző oldalról)

➤ A művészeti vezető hangsúlyozta: fontos a saját helyi értékeink színének-javának felmutatása is. Vártnak megannyi olyan kulturális kincse van, ami mellett a hétköznapiakban sokszor csak elsétálunk vagy elszaladunk anélkül, hogy észrevennénk. Pedig figyelni

kell ezen értékekre, mert erőt adnak, megteremtik azt a kulturális közeget, amelyben létezhetünk. A magyar kultúra szeretete összeköt minket.

Gavrucza Tibor, a TEG csapatának tiszteletbeli elnöke ismertette a magyar kultúra napjának történetét. Arról is mesélt, hogy '89

Vassy Erzsébet
pasztellje

Balajti Károly ex librisei. Az alkotó a 2019 januárjában elhunyt Trifán Lászlóról is megemlékezett

Rob Ibolya
elektrografikája

Kányádi Sándor-
portré, Csathó
Töhötöm grafikája

Papp Antónia
alkotása

Thurzó Sándor
József, Csathó
Tőhötöm
és Gavrucza Tibor

Bányai Szabados
Katalin alkotása

Szabó Enikő Anna
kerámiamozaikja

után miként kezdett közösen ünnepelni Nagyváradi és Berettyóújfalu közössége, majd mind több és több Bihar megyei település csatlakozott az esztendő során a magyar kultúra ünnepéhez. Gavrucza Tibor hozzáfűzte: magyar kulturális örökségünkkel bátran dicsekedhetünk. Legyünk tehát büszkék reá, s kovácsoljon össze minket ez az örökség. Említést tett arról is, hogy sajnos manapság egyre kevesebb pénz jut a kulturális intézmények fenntartására, tevékenységének biztosítására.

Thurzó Sándor József brácsaművész ezúttal nemcsak muzsikált a vernisszázon, hanem szülei, Thurzó Sándor zenetörté-

Thurzó Sándor
József a szülei
portréi között

nészről és Thurzó Margit (szül. Tyukodi) mezzoszoprán énekesnőről és gobelinművészről is mesélt, akiknek portréi ugyancsak megtekinthetők a kiállításon (az arcképek Csathó Tőhötöm grafikái). Szólt Váradi 1100 éves zenei múltjáról. A többi között ennek feltárása, kutatása fűződik édesapja nevéhez, aki ízig-vérig váradi volt. Egyébiránt jelenleg is készül egy kötet, amely szülei munkásságával foglalkozik. A brácsaművész Soós Andor váradi zeneszerző *Ave Mariája* mellett Popper Dávid és nem utolsósorban a híres, szintén nagyváradi festőművész és komponista, Macalik Alfréd egy kompozícióját is eljátszotta az eseményen.

A kiállításra készült képzőművészeti alkotások megtekinthetők a Tibor Ernő Galéria Facebook-oldalán.

Tóth Hajnal

Fotó: Varga Bernadette

Fotó: Tóth Hajnal

Tavaly is fejlesztették a Curteanu kórházat

Két projekt keretében közel húszmillió lej értékű berendezés érkezett a nagyvárad Dr. Gavril Curteanu Városi Kórházba. Az új eszközök egy részét láthatták is az újságírók a december 30-i sajtótájékoztató után.

A jelenleg használatnál korszerűbb komputertomográf, mágneses magrezonanciás képalkotó készülék (MRI), telemedicina-rendszer és az ország legkorszerűbb vákuumos belső szállítórendszere is a beszerzett felszerelések között volt, hangzott el a sajtótájékoztatón, amelyen **Maria Silaghi** kórházmenedzser mellett **Florin Birta** nagyvárad polgármester, **Ovidiu Burtă** orvosigazgató és **Călin Barabă** ápolási igazgató is részt vett. A felszerelések közül ezeket meg is mutatták, de a kórházi osztályokon már használatba vettek egyéb eszközöket is, amelyeket szintén a projektek eredményeként szereztek be.

A magyar-román határon átnyúló, júliusban záruló, RO-HU 386-os projekttel a Váradra jutó 10,7 millió lej 94,3 százalékát már felhasználták, ebből szereztek be az MRI készüléket. A projekt magyarországi partnere a Békés Megyei Központi Kórház.

Florin Birta
és Maria Silaghi

A kórházi csőposta

December 17. óta működik a vákuumos szállítórendszer a kórházban, ezt szintén ennek a projektnek köszönhetően szerelték be. Ez egyfajta csőposta, a csővekben színekódokkal jelölt kapszulákban juttatnak célba iratokat, gyógyszereket, laboratóriumba szánt mintákat, leleteket stb. A kapszulákat chippel is ellátták, hogy például a laboratóriumba szánt minták tévedésből se kerülhessenek máshova. A berendezést működés közben is láthattuk.

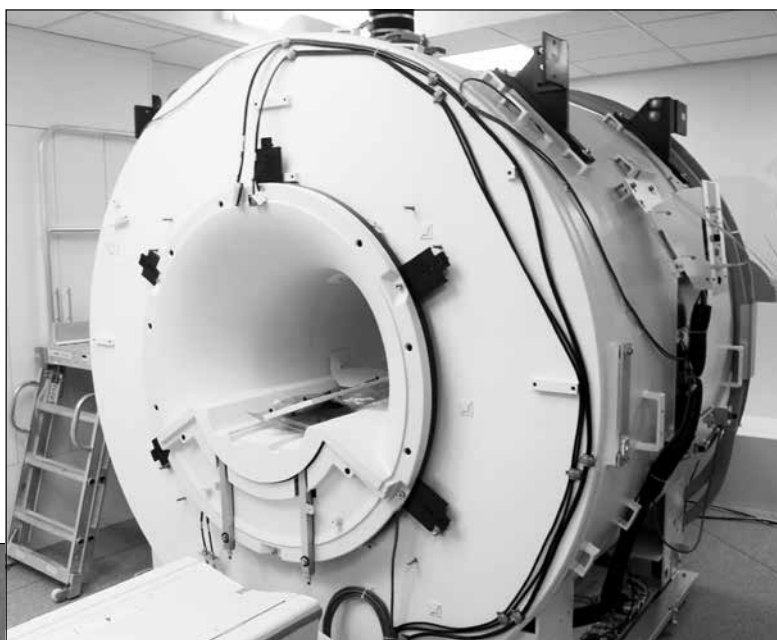
A projekt részeként egyebek mellett a laparoszkópiás sebészethez szükséges berendezéseket, ultrahangkészülékeket is vásároltak. A telemedicina-rendszer lehetővé teszi, hogy ha szükséges, másutt tartózkodó vagy más kórházakban dolgozó orvosokkal konzultáljanak a leletek alapján az egyes esetekről.

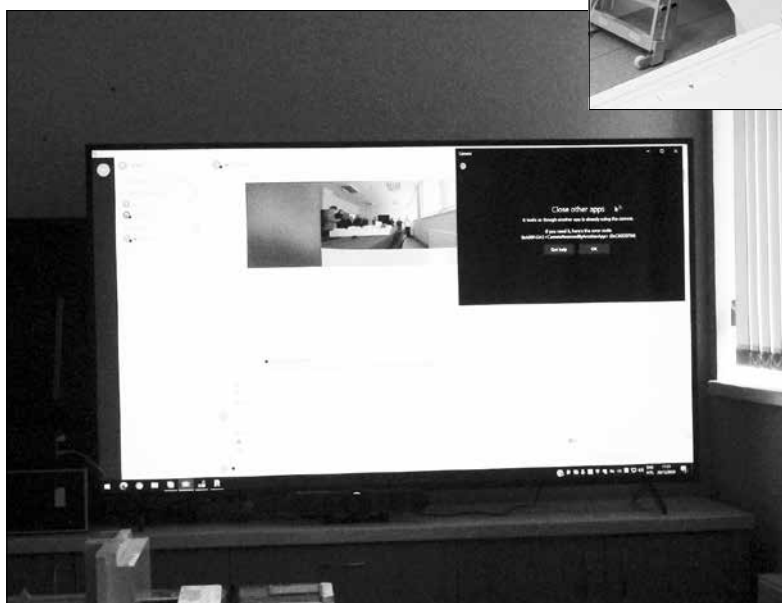
Az új CT

Az új komputertomográfot a Covid-19-járvány kezelésére kiírt, 8,7 millió lej értékű projekt révén szerezték be az intenzív osztályon használatos ágyakkal, videolaringoszkóppal, elektrokardiográffal, monitorokkal, egyebekkel együtt. Ez a projekt idén áprilisban zárul majd. Mint elhangzott, a kórház a saját forrásaiból további 813,1 ezer lejnyi, a váradi önkormányzat támogatásával pedig 558,2 ezer lejnyi beruházást hajtott végre tavaly.

F. N. L.

Az MRI készüléket még szerelték decemberben

A telemedicina-rendszer egyik képernyője

Díjátadás is volt a magyar kultúra napján

A Romániai Magyar Pedagógusszövetség (RMPSZ) díjait is a várad Szigligeti Színházban megtartott gálaesten adták át idén január 22-én, a már hagyományos Magyar kultúráért emléklakettek, díjak és életműdíj mellett.

A díjátadás szűkebb körben kezdődött a magyar kultúra napján: délután a Bihar megyei RMDSZ-székházban **Burus-Siklódi Botond**, a pedagógusszövetség elnöke és **Brendus Réka**, a magyar miniszterelnökség nemzetpolitikai államtitkárságának főosztályvezetője adta át **Kormányos László** történelemtanárnak, a *Nagyvárad krónikája* szerzőjének az Apáczai-díjat. Burus-Siklódi Botond elmondta, az Ezüstgyopár díjhoz hasonlóan ezt a kitüntetést is két évente adják át, de három kategóriában: humán, reál és pszichopedagógiai területen végzett kiemelkedő munkáért. Az RMPSZ Tudományos Tanácsa szinte teljes összhangban döntött Kormányos László díjazásáról, tette hozzá. **Szabó Ödön**, az RMDSZ Bihar megyei szervezetének ügyvezető elnöke köszönetet mondott Brendus Rékának és Potápi Árpád nemzetpolitikai államtitkárnak a könyv elkészültéhez nyújtott támogatásért.

Kormányos László, akinek tízéves munkája fekszik a könyvben, az elismerés átvétele

után azt hangsúlyozta, hogy ez csapatmunka is volt. Németh László grafikus és Szűcs László szerkesztő mellett köszönetet mondott mindazoknak, akiknek szerepük volt a könyv megjelenésében. A díjátadón jelen volt még Kéry Hajnal főtanfelügyelő-helyettes, az RMPSZ Bihar megyei elnöke, Rend Erzsébet, a pedagógusszervezet megyei alelnöke és Kecske Gabriella, a Bihar megyei magyartanárok tanfelügyelője is.

Átadták a Magyar kultúráért díjakat is

A díjátadás este a nagyvárad Szigligeti Színházban folytatódott. A *Himnusz* közös eléneklése után azt est moderátora, Botházy-Daróczi Réka, a Lilliput Társulat művészeti vezetője köszöntötte az egybegyűlteket.

Brendus Réka főosztályvezető Tamási Áront, Sütő Andrást és Arany Jánost is idézte ünnepi beszédében: „Otthonunkban benne van mindaz, amit öröklünk kaptunk, amit magunk teremtünk, illetve az, amit az utánunk jövő nemzedék tesz hozzá. (...) Otthonunk hát mindez, anyanyelvünk, ragaszkodásunk, örökségünk, az is, amit kaptunk, és az is, amit hátrahagyunk, és mindez benne van abban a bölcsőben, abban az ezer esztendőben, amely mindezt egyégyé kovácsolta, és ennek védelmét nekünk bármi áron parancsul szabta.” Hozzátette: ha Kölcsey Ferenc 198 éves *Himnuszából* egyetlen sort kellene kiemelni, akkor az a „Nyújts feléje védő kart” lenne. Ebben a fohászban most az is benne van, hogy bízunk abban, hogy az az időszak, amikor az iskoláinkból hiányoznak a gyermekek, a templomokból a hívek, a színházakból pedig a közönség, csak egy év volt, ami az ezer évnek csak egy pillanata. „A védő kar pedig mindig velünk volt a nehezebb időkben, hitet, mosolyt, békességet hozott otthonainkba” – mondta Brendus Réka. Gratulált is a díjazottaknak, majd Biró Rozália parlamenti képviselővel együtt át-

Kormányos László,
Burus-Siklódi
Botond és Brendus
Réka

Az életműdíjas Gavallér Lajos

A Magyar kultúráért díjak kitüntettjei

A Himnusz Klub
nyertesei

adta az elismeréseket. A Magyar kultúráért emléklapok, díjak és életműdíj kitüntetettjeinek méltatását Szabó Ödön parlamenti képviselő olvasta fel.

Emléklapok a szalaci **Örökzöld Asz-szonykórus**, **Hosszú Anna** bihari néptánc-
oktató, valamint **Hasas Réka** és **Horváth
Kristóf** vlogger vehetett át. (Mivel utóbbiak
épp Gibraltár környékén hajóztak, a díjat az
édessapa, Hasas János vette át).

Magyar kultúráért díjban a Sziglige-
ti Színház **Lilliput Társulata**, a monospetri
Bábota Néptáncsoport, valamint **Ghitea
Angéla** bihardiószezi kántor részesült.

Az **életműdíjat** idén **Gavallér Lajos** nyu-
galmazott micskei református lelképásztor
kapta, aki egyebek mellett több helytörténeti
munka szerzője és megjelentetője.

(folytatás a következő oldalon)

A Csodasarkok
nyertesei Brendus
Réka társaságában

Biharország – kultúra

Díjátadás is volt a magyar kultúra napján

(folytatás az előző oldalról)

Iskolák, diákok kitüntetése

Magyarország Miniszterelnökségének Nemzetpolitikai Államtitkársága *Miénk a város!* címmel játékot hívott életre, ennek nyertesei úgynevezett Csodasarkot – jelentős értékű játékot és gyermekkönyvet – kaptak iskolájukba. Bihar megyében a nagyváradi Szacsvey Imre Általános Iskola, a 16. Számú Általános Iskola, a szalárdi községközpontban lévő Szalárdi János Általános Iskola, a margittai Horváth János Elméleti Líceum, a Bihardiószegi 1. Számú Általános Iskola és az érmihályfalvi Zelk Zoltán Általános Iskola diákjainak Brendus Réka adta át a jutalmat.

Ezt követően az RMPSZ elismeréseként vehetett át oklevelet Burus-Siklódi Botondtól és Kéry Hajnaltól **Sánta Salomé Ibolya**, a Hegyközpályi 1. Számú Elemi Iskola pedagógusa *Az óvodás és kisiskolás korú gyermek rajzainak jellemzői* című tanulmányáért.

Azok a középiskolai diákok, akik kiemelkedő eredményeket értek el tantárgyversenyeken, kulturális és sportrendezvényeken, valamint példás magatartást tanúsítottak, a szakmai szervezet Mákvirág díját vehették át. Megyénkben e díjat **Bodnár Mónika Brigitta**, a nagyváradi Ady Endre Elméleti Líceum IX.-es és **Kun Édua Boróka**, az Ady X.-es tanulója vette át. A harmadik adys díjazott, **Divin Judit** díját édesanyja vette át, a diáklány ugyanis épp sítájfutó versenyen vett részt. A negyedik Mákvirág díjas **Bódi Mátyás László**, a Nagyváradi Művészeti Líceum XII.-es diákja.

Az RMPSZ Tehetséggondozó Tanácsa által létrehozott Bolyai Farkas-díj célja a matemati-

Az emlékplakettakkal kitüntetettek

ka terén kiemelkedő eredményeket elérő középiskolások jutalmazása. Ez évben a XI. osztályosok díját az adys **Árva Norbert Ákos** kapta meg, felkészítő tanára, **Báthory Éva** szintén elismerést kapott.

Himnusz Klub

Az RMDSZ nagyváradi szervezete három éve indította el Himnusz Klub elnevezésű online versenyét nagyváradi általános és középiskolák számára. A díjak odaítéléséről a szervezet közösségi oldalára érkezett szavazatok (a pályamunkák ott láthatók) és szakmai zsűri döntött. Az elismeréseket **Kecse Gabriella** tanfelügyelő és **Demeter Katalin**, a kolozsvári magyar főkonzulátus konzulja adta át.

Általános iskolai kategóriában Berettyóújfalu önkormányzatának díját a Dimitrie Cantemir Iskola, középiskolai kategóriában pedig a Nagyváradi Művészeti Líceum diákjai vehették át. Debrecen város és a váradi RMDSZ-szervezet közös díját az általános iskolák közül a Művészeti Líceum alsó tagozata kapta, a középiskolák közül pedig a Szent László Római Katolikus Teológiai Líceum. A két kategória első helyezettje a váradi RMDSZ-szervezet díját elnyerő Szacsvey Imre Általános Iskola, illetve a Mihai Eminescu Főgimnázium csapata lett.

Fried Noémi Lujza

FERDÍTÉSEK

Madarak, vékák, cimbalmok

A ferdítgetéstől példákkal óvó sorozatunk legújabb részében igyekeztem olyan szólásokat és szófordulatokat összegyűjteni, amelyek között vannak majdnem teljesen azonos formák és a nagyon hasonló tartalom ellenére egészen különböző megfogalmazások is. Amikor például mi azt mondjuk, hogy megtalálta a zsák a foltját, soha nem pozitív értelemben tesszük, hanem mindig valamilyen közösen elkövetett nem tetsző cselekvésre vonatkozóan.

Ennél enyhébb a madarat tolláról, embert barátjáról szólás, ami pozitív felhangú is lehet, akár csak a románban a bármiféle jelképiséget mellőző cine se aseamănă, se adună. Érdekes viszont, hogy ugyanebben a közösködési témában a holló a hollónak nem vájja ki a szemét románban is éppígy hangzik: corb la corb nu-i scoate ochii. Gondolom, mindenki számára világos, hogy ezt a fajta kapcsolatot mi legrövidebben egyetlen szóval is ki tudjuk fejezni: betyárbeccsület. Tudtommal ennek a „rövid változatnak” nincs román megfelelője, de ha valaki tud ilyenről, örömmel veszem, ha közli (természetesen nem elferdítve cinstea haiducilorra!).

Egy másik gondolatsorhoz kapcsolódik az a szólás, hogy valamit nem rejtünk véka alá. Ezt sem szükséges magyarázni, hisz ha valamire ráborítjuk a vékát, az nem látszik ki alóla, tehát jól elrejtünk a világ szeme elől valamit. Románul kissé érdekesebben alakult az erre az esetre vonatkozatható szólás az idők folyamán, mivel úgy mondják, hogy punem batista pe țămbal, azaz letakarjuk zsebkendővel a cimbalmot, nehogy a nagy vigasság során véletlenül olyasmit is meghalljon a közönség,

ami nem tartozik rá. S hogy miért épp vigasság? Mert szívesen veszik a gyakori vendégeskedést, jó hangulatot, s ha váratlanul érkezik valaki, akkor arra azt mondják, hogy a venit pe nepușă masa, vagyis még meg sem volt terítve az asztal. Ennek a szófordulatnak semmi köze a magyarokkal kapcsolatban emlegetett sírva vigadáshoz, de hát végeredményben élvezredes szomszédság ide vagy oda, azért mindkét népnek megvannak a maga jól be-rögzült szokásai.

A népszellemről sem kell elfeledkeznünk, hisz ha mi azt mondjuk, hogy ember tervez, isten végez, a vásárok világában otthonosabban mozgó románok szerint socoteala de acasă nu coincide cu socoteala din târg.

A teljesen azonos szólások mindkét nyelvben a környezettel szembeni viselkedésmódra vonatkoznak, vagyis aki másnak vermet ás, maga esik bele (cine sapă groapa altuia, pică singur); akasztott ember házában ne emlegessünk kötelet (în casa spânzuratului nu se vorbește de funie); illetve aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók, és románul is ugyanígy, csak korpa helyett moslékot említnek: nu te băga în lătură că te mănâncă porcii.

De így vagy úgy, történnék bármi – a mi tájainkon nem szokás ugyan –, a déli megyékben, mondhatni, minden témát azzal zárnak, hogy: lasă dragă, noi să fim sănătoși. Ami csak látszólag ugyanaz, mint az általunk emlegetett fő az egészség, illetve a csak egészség legyen változat, mivel mi nagy általánosságban mondjuk ezt, számukra viszont a saját egészségükön kívül mintha semmi más nem is létezne.

Molnár Judit

Malomból lesz kulturális központ

Az érmihályfalvi Gizella-malmot a múlt év végén kezdték újjáépíteni. A malom a XX. század elejétől a század közepéig a környék egyik legjelentősebb őrlőhelye volt, alapítója, Glück Benő a feleségéről, Horovitz Gizelláról nevezte el.

Az érmelléki város arculatát is kedvezően formálhatja át a tavaly elindult beruházás, a hajdani Gizella-malom renoválása. A helyiek életminőségének javítását pedig az épületbe tervezett közösségi kulturális tér szolgálja majd.

Az ebek harmincadjára jutott, évtizedek óta omló-romló ingatlan közérdekű hasznosítására és egyben az épített örökség megmentésére az előjáróság keresett s végül talált is lehetőséget pályázat révén. A felújítást a fejlesztési, közigazgatási és közmunkálatokért felelős minisztérium finanszírozza. A 4,7 millió lejes beruházás révén egy 206 férőhelyes, öltözőkkel, ruháttárral, jegypénztárral ellátott közösségi házhoz hoznak létre, amelyben kiállítóteret, alkotóműhelyt és könyvtárat is lesz. A szaktárcát irányító Cseke Attila miniszter január elején kereste fel az érmihályfalvi munkálatok helyszínét.

Átadták a székelyhídi „színházat”

Közel másfél évtizeddel a kezdeményezés elindítása után a magyar kultúra napját követő hétvégén hivatalosan is átadták Székelyhídon a felújított, korszerűsített, kibővített művelődési házat. Amint a járvány csillapodása lehetővé teszi, a közösség is birtokba veheti a létesítményt.

Hosszadalmas folyamat végére érhet és Székelyhíd kulturális életének ismét a középpontjává válhat a főtéren álló művelődési ház. Az érmelléki városban hosszú ideje az eredetileg múzeumnak épült új létesítménybe kényszerültek a kulturális rendezvények, mivel az 1960-as években felépített kultúrház használhatatlanná vált. A városvezetés 2007 óta kereste a módját, hogy forrást szerezzen a felújításra, mivel saját költségvetésből erre nem lett volna képes. Két megnyert, majd mégis ilyenolyan okkal elutasított pályázatot követően, 2015-ben az Országos Befektetési Ügynökség támogatását elnyerve kapott lendületet a folyamat. 2017 első felére beszerezték az építési engedélyeket, majd a kivitelezési szerződés megkötése után, 2018 legvégén elkezdődhetett a munka. Az épület külseje tavaly nyárra már új pompájában mutatkozott, a helyére került a klíma- és fűtésrendszer, a mosdók is elkészültek. A beltéri tennivalókat hagyták

a végére: festést, padlóburkolást, belső nyílászárók elhelyezését, a modern igényeknek és a törvényes előírásoknak megfelelő nézőtér, az irodák, a fellépőknek szánt öltözők és más helyiségek kialakítását, berendezését.

„A megújult székelyhídi kultúrotthon ismét a székelyhídiaké. Átadtuk ma a fejlesztési minisztérium forrásaiból felújított, kibővített, hőszigetelt, 268 férőhelyes előadótermet. A könyvtár, a ruhatárak, páholyok és művészöltözők ismét élettel telhetnek meg a járványhelyzet lejárta után. Örömmel tölt el, hogy átadhattam a helyi közösség, a megye lakói számára fontos épületet” – nyilatkozta a helyszínen Cseke Attila fejlesztési, közgazdasági és közmunkálatokért felelős miniszter.

Ollózás a divat szeszélyes világából

Az ember az egyedüli földi lény, amelyet nem véd bunda, tollazat vagy vastag zsírréteg a hidegtől. Így természetes, hogy védekezett az éghajlat mostoha körülményei ellen.

Az ókorban alig volt különbség a férfiak és a nők viselete között. Legtöbb esetben öltöztük a testükre csavart kelme volt, ezt a nők és a tehetős férfiak is ékszerekkel díszítették.

Az egyiptomi férfiak és nők viselete az ing volt, széles körgallérral, és a kötény, amelyet derékban kötöttek meg. Az ókori görögök téglalap alakú kelmét csattal a vállukon összefogtak, és készen volt a khitón. Övet is kötöttek a derekukra, így ruhájuk redős formát kapott.

Nadrágot a vándorló lovas népek, közöttük a magyarok viseltek. Ez a nők számára is engedélyezve volt, nem úgy, mint a középkorban, amikor nadrágviselés miatt halálbüntetés is járhatott.

A rómaiak tunika nevű viselete a görög khitónhoz hasonlított. Fölötte a nők széles sál, stólat, a férfiak ujjatlan, több méter vászonból redőzött tógát viseltek. Az öltözködés akár egy-két óráig is eltartott. A tógát csak szabad római polgár viselhette, a nők és a rabszolgák nem ölthették magukra. A színe fehér volt, széleit bíborszínű sáv díszítette; aki rangosabb volt, azt szélesebb sáv illette meg.

A lábbelik is jelezték viselőiknek a társadalmi ranglétrán elfoglalt helyét: a férfiak vörös félcipőt, a szenátorok feketét viseltek, ami azt bizonyította, hogy feljebb állnak a társadalmi rangsorban. A nők sarut viseltek abban az időben.

Középkor

A férfiak és a nők ruhaviselete a középkorban már különbözött. Azokat a nőket, akik nadrágot húztak, máglyahalállal is büntethették, akárcsak azokat a férfiakat, akik női ruhát öltöttek magukra.

A nők szoknyája a földet sepette, derekuk karcsúságát pedig a bő szoknya emelte ki. Az 1400-as években már vesszőből, vasból vagy halcsontból készült, borítókösér formájú merevítőkre borultak a bő szoknyák. Megszületett a krinolin.

Frakk

A XVII–XVIII. században a divat tervezőinek szárnyalt a fantáziájuk. Nem maradtak le mögöttük a fodrászok sem. Egészen elképesztő hajviseletek jöttek divatba. Az európaiak az 1700-as évektől az egyszerűbb angol divatot kezdték a gyakorlatba ültetni. Ekkor vált divattá a frakk. A század végén viselni kezdték a pantallót, s az napjainkig uralja a férfidivatot.

A divat a politikai életbe is bevonult. A francia forradalom idején kibontakozó jakobinus mozgalom tagjai voltak az elsők, akik öltöztükkel is kifejezték forradalmiságukat. A lázadók az akkor divatos térdnadrágot pantallóra cserélték. Előrehajló sapkát viseltek, a történelemben először nemzeti színű kokárdát tűztek a mellükre.

A nyakkendő megkötésének módja is viselőjének politikai meggyőződését tükrözte. Bal felől kötötték meg a baloldali meggyőződésűek, jobb felől a jobboldali eszmék hívei. A virágnak is politikai színezetet adtak. Ibolyát tűztek ruhájukra Napóleon hívei első feleségének esküvői ibolyacsokrára emlékezve. Őszi rózsát tűztek a kalapjuk mellé az 1918-ban kiűrt forradalom katonái.

Az 1848–49-es szabadságharc idején Kossuth hívei körszakállat, az olasz Garibaldi követői pedig hegyesre nyírt szakállt viseltek. A nemzeti érzés erősödését és a Habsburg-uralommal való szembenállást tükrözte a magyarok ruhaviselete. A férfiak általában szűk nadrágot, zsinórokkal díszített dolmányt viseltek. Divatba jött a sarkantyús csizma is. A nők hosszú szoknyát, mellényt, kötényt és pártát hordtak.

Ha látom, milyen ruhát viselsz, megmondom, ki vagy

Az egyenruha már az ókorban is jellemző volt. E viselet kialakulásának egyszerű gyakorlati oka volt: hogy a csatamezőkön is meg tudják különböztetni harcostársaikat az ellenség katonáitól. Az egyiptomi, a mezopotámiai, a kínai katonáknak is volt egyenruhájuk, de egyéb csoportok is egyforma viseletet öltöttek azzal a szándékkal, hogy összetartozásukat jelezzék. „Egyenruhát” viseltek a görög színpadokon a kórus tagjai, de a szerzetesek csuhája is egyforma volt. Hasonlóképpen jellegzetes, jól megkülönböztethető az apácák, a lovagrendek viselete is. Foglalkozásukat jelzi az utóbbi évszázadokban az orvosok, ápolók fehér köpenye, ruhája.

Az 1700-as évek végén tették kötelezővé a diákegyenruhák viselését Magyarországon, főleg azzal a céllal, hogy féken tudják tartani a fegyelmetlenebb nebulókat. A debreceni diákok első egyenruháját Csokonai Vitéz Mihály borbély-sebész apja tervezte.

Merre tart a divat?

Főleg olyan nagy kultúrnemzetek alakították a divatot, mint az olasz, német, francia, angol. Párizs lett a női, London a férfidivat irányítója. De közismert személyiségek is hatottak a módira: ismert színésznők, színészek, írók, képzőművészek, sportemberek, politikusok.

Petőfi legtöbbször kihajtott inggallért hordott. Az ő viselete nyomán jött divatba a Petőfi-gallér. Kedvelt volt Kossuth körszakállja is, az arcszörzet ilyen alakúra nyírását Kossuthszakállnak nevezték. Népszerű volt a garbó, a magas nyakú pulóver, ezt a svéd színésznőről, Greta Garbóról nevezték el. A kardigan lord Cardigan angol ezredes végiggombolós kabátjáról kapta a nevét.

A szépségért meg kell szenvedni

A divat különösen a nőket tette ki egészen elképesztő szenvedéseknek. A Burmában divatos, 25-30 centiméter hosszúra megnyújtott nyakat a gyermekkorban rendszeresen a nyakra helyezett gyűrűkkel érték el. Ez a szervi elváltozás nagyon kockázatos volt. Voltak, akik bele is haltak.

Kínában a XX. század elején a lányok a talpuk alá kötözött lábujjakkal botorkáltak, hogy ne nőjön nagyra a lábuk. Velencében – a néha elárasztott utcákon – egy időben divatba jöttek az akár fél méter magas talpú cipők, s ezekben imbolyogtak a tehetős polgárok, legtöbbször szolgálókra támaszkodva.

Közel 600 évig, a XIV.-től a XX. század elejéig szenvedtek a divatos karcsúságra törekvő nők s férfiak egyaránt a fűzőkben. A fa- vagy fémlemezekből, halcsontból összeszerkesztett „kínzóeszközt” a ruha alatt hordták, s különösen vékony derekat produkált, ha szorosra kötötték, s összenyomorították a hasi belső szerveket, a bordákat. Ilyen szerelésben még lélegzeni is nehéz volt. A monda szerint feltalálója egy mészáros volt, aki fecsegő feleségét akarta leszoktatni a sok beszédre.

Szenvedtek a magukat betegre éheztető amerikai és európai lányok is, amikor a soványság volt a divat.

Forradalmat a női divatban az egyre rövidülő szoknya jelentett, kezdetben megbotránkozást kiváltva. A folyamatot, vagyis a miniszoknya elterjedését azonban az erkölcsök legelszántabb csőszének sem sikerült megállítaniuk.

Igaz, volt olyan időszak is, amikor a hosszabb szoknyák visszavettek valamit több évszázados jogaikból. Divatba jött és meg is maradt a nőknél is a nadrág, amelynek szabása, anyaga, hossza, bősége a változatosság tárházát kínálja a ruhatervezőknek.

Vajon milyen meglepetést tartogat még a divat? A lényeg az, hogy jól érezzük magunkat azokban a ruhákban, amiket magunkra veszünk.

V. Szilágyi István

Forrás: Régi dokumentumok

„Zöldebbre” nevel a Grund Iskola

Februárban lesz egy éve, hogy megalakult a Grund Community Egyesület Nagyváradon, amelynek fő célkitűzése és tevékenysége az oktatás, nevelés. Épp ezért is nyitotta meg kapuit a gyerekek és szülők előtt a Grund School.

A Grund Iskola már 2019 augusztusától számos gyerektábort, szülői klubot, tavaly októbertől pedig napi iskola utáni foglalkozásokat (after school) szervezett, amennyire csak hagyták a járványügyi intézkedések. Ezeknek a programoknak legtöbbször a Posticum kulturális központ tanyája adott otthont, ezt később a Grund School rendelkezésére is bocsátották folyamatos használatra. A felajánlás pedig tökéletesen kiegészítette a Grund oktatás-nevelésről alkotott elképzeléseit, amelyek szerint a tevékenységek alapja az élménypedagógia kell hogy legyen, ennek első és legfontosabb lépése pedig a tapasztalni hagyás, a biztonságos, de kihívásokkal teli – ha lehet, természetközeli – környezet megteremtése. Ezekből a tapasztalatokból épül a Grundban a „tananyag”: rácsodálkozni a gilisztára eső után, megbeszélni, hogy az eső honnan érkezik, és hova tart, mit jelent a víz, és miért jó vigyázni rá, és hogyan tudunk vigyázni rá a Grund Schoolban.

A tó kiásása

Erre az utóbbi kérdésre az egyesület és az iskola egy pályázati megvalósítással felelt. A Kaufland Romania Act for Tomorrow Egyesületen keresztül kivitelezett Start ONG pályázatának köszönhetően a tanyán víztakarékossági rendszereket épített a Grund szakemberek, szülők és gyerekek bevonásával. A tanya így két komposztvéccével, egy szürkevíz-ülepítő tóval és két mikroszkóppal gazdagodott.

Ahol emberi tevékenység van, ott vízhasználat is van: a tanyán a táborok és az iskola utáni programok idején is van kézmosás, fő-

Az ülepítő tó
télén

Mérések a tó kiásása előtt

zés, mosogatás és egyéb. Az ezekből származó enyhén szennyezett víz vagy szűrkevíz eddig az épületek mögötti akácligetbe távozott, kisebb-nagyobb habos tócsákat képezve. Ennek megszüntetésére tervezték meg és kiviteleztek az ülepítő tavat a Grund munkatársai és a szülők, majd építették ki az egyszerű csőrendszert és alakították ki a kibélt, egyelőre lakatlan tavat. A tó kivételes állat- és növényvilágnak ad majd otthont – ezt fogják majd vizsgálni a gyerekek az ugyancsak a pályázat révén beszerzett mikroszkópokkal.

Van azonban olyan emberi tevékenység is, ami szükségszerű, de megoldható vízhasználat nélkül, ez pedig a végtermékeink ürítése. A mai ember számára az illemhely nem más, mint a rengeteg ivóvízzel működő vízöblítéses vécé. Pedig ennek környezetbarátabbá tételére is vannak lehetőségek. Ezek közül a Grund Iskola a fűrészpóros vécét választotta, amely azon az elven működik, hogy a vécé-

A környezetbarát mellékhelyiség

be pottyantott kis- vagy nagydolog egy vederben gyűlik, általában fűrészpórral vagy faforgáccsal betakarva. A vödört rendszeresen komposztálóba ürítik, s ott a hő- és/vagy gilisztakomposztálási folyamatok vagy az idő (legkevesebb két év) hatására lebomlik. Ennek a rendszernek a kiépítése nem egyszerű kézi vagy gépi munka volt, de a felnőttek pár nap alatt megoldották olyan napokon, amikor nem volt gyerek a tanyán, nehogy bajuk essen a kicsiknek. A gyerekek kíváncsisága, a folyamatos kérdezz-felelek és a felfedezések hozta felkiáltások a megvalósítás szerves részei voltak.

A munkálatok folyamatát a gyerekek is figyelemmel kísérték, mérőműszereket használtak: mérőszalagot, vízmértéket; a tavat vájó markológépet közelről megcsodálták, csavarról csavarra tanulmányozták; idővel megszokták, hogy vécézés után nyomógomb helyett fűrészpórral kell nyúlni, mert annyival több víz marad a tanyának, a mikroszkóp nyújtotta képek pedig végérvényesen lenyűgözték őket, miközben só, cukrot, pillangószárnyat vagy hajszálat vizsgáltak a tárgylemezen.

Így történt tehát, hogy a Grund School rendszeres látogatói ma már „zöldebben” gondolkodnak, tudatosabban tekergetik a vízcsapot, figyelik a talajban és levegőben megbúvó apró életeteket. Ezzel együtt pedig fenntartható, környezettudatos vízkörforgást hoztak létre a tanyán, hosszú távra tervezve – ahogyan nekünk is kellene –, óva természeti környezetünket.

Bíró Orsolya

Bepillantás a mikroszkopikus világba

Petrarca gondolata

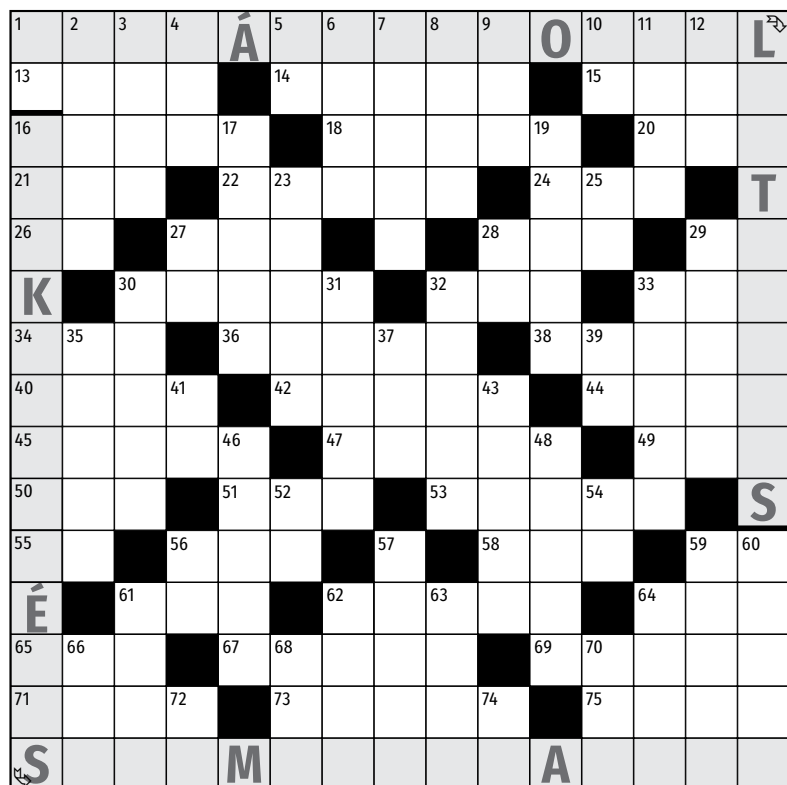
Az itáliai költő, író Francesco Petrarcat (1304–1374) a humanizmus előfutárának tekintik. Műveit latin és olasz nyelven írta. Egyik gondolatát idézzük a rejtvényben a **vízszintes 1.** és **függőleges 16.** alatt.

VÍZSZINTES: 13. Jármű. 14. Dől. 15. Párizsi divatszalon. 16. Ünnepezt művész. 18. Vigad. 20. Becézett Anna. 21. Fogalom része! 22. Belgrádi hegycsúcs (511 m). 24. És – Londonban. 26. Kiütés. 27. Folyó Oroszország európai részén. 28. Folyadékot edénybe tesz. 29. Berek szélei! 30. Madridi múzeum. 32. Könnyűfém rövid neve. 33. Valaminek alsó részéhez. 34. Űrmérték. 36. Szorosan simul. 38. Fehér virágú takarmánynövény. 40. Házbérlő. 42. Román férfinév. 44. Kabát kelléke. 45. Űrbéli. 47. Mosdótál. 49. Páratlan nyakék! 50. Karel Čapek drámája. 51. Francia utca. 53. Mondatrész. 55. Tessedik Sámuel névbetűi. 56. Villamos töltésű anyagi részecske. 58. Kevert tej! 59. A -re párja. 61. Indiai író, költő. 62. Francia festő, grafikus (Edouard). 64. Lakoma (rég.). 65.

Apró. 67. Olasz származású, francia nyelvű belga énekes. 69. A másik helyre. 71. Martin... – Jack London regénye. 73. Romániai magyar költő, író, tanár (Ádám, 1909–2009). 75. Rozspálinka – névelővel.

FÜGGŐLEGES: 1. Pára! 2. Lelkes, odaadó. 3. ... Troll – H. Heine elbeszélő költeménye. 4. Párosan orgonál! 5. A terbium vegyjele. 6. Bánk bán fia. 7. Hitszegő személy. 8. Mértani test. 9. Svéd, luxemburgi és osztrák autók jele. 10. Kád szélei! 11. Összeget fizet. 12. Laona központja! 17. Kocsi egyszéri szállítmánya. 19. Ismereteket szerez. 23. Ilyen park is van. 25. Neamt megye betűjele. 27. Párizsi arany! 28. Régi hosszérték. 29. Megszégyenülés. 30. Kártyával játszott szerencsejáték. 31. Lengyel város. 32. Ünnepezt színésznő – névelővel. 33. Város Pest megyében. 35. Személyi edző, Európa- és világbajnok (Attila). 37. Menyasszony. 39. Országhatárok! 41. Francia arany. 43. Nick ... – színész. 46. Cserépedény díszítőeszköze. 48. Indító vezényszó. 52. Úgynevezett – rövid. 54. Tiltószó. 56. Szintén. 57. Pénz használatáért fizetik. 59. Francia szobrász (1840–1917). 60. Nagy epikus költőnk. 61. Sérülés – névelővel. 62. Thomas ... – német író. 63. Könyvújdonság. 64. Római polgárok felsőruhája. 66. Elém. 68. Ida betűi. 70. Csíp. 72. Nota bene (rövid). 74. Lekvár.

Barabás Zsuzsa

A Biharország decemberi számában közölt rejtvényünk (Szent Bernát megállapítása) helyes megfejtése: „A szeretet nem keresi a jutalmat, hanem kiérdemli azt”.
Köszönjük olvasóink fáradságát, akik beküldték a megfejtést.
Reméljük, lesz rá módunk újra, hogy könyvjutalmat sorsolhassunk ki közöttük.

OLTÓKÖZPONTOK BIHARBAN

Megyénkben is elkezdtek a védőoltások beadását

A Bihar Megyei Vészhelyzeti Bizottság januárban 22 helyszínre hagyta jóvá oltási központ kialakítását. Az új típusú koronavírus elleni oltási kampány második szakaszában végül hét központban kezdték el az arra jogosultak beoltását az év első hónapjában.

A Bihar Megyei Közegészségügyi Igazgatóság közleménye szerint több oltóközpontban fokozatosan, a rendelkezésükre álló védőoltás-adagok függvényében kezdenek majd oltani.

Januárban tehát **Nagyváradon** a gyermekváros épületében (Corneliu Coposu utca 8. szám) két oltóközpont volt, és ennek közvetlen közelében, a Pelican Klinikai Kórházban (Coposu u. 2–14 B sz.) működött a harmadik,

Dumitru Țiplea
prefektust is
beoltották

ezekben a Comirnaty nevű (Pfizer–BioNTech) és a Moderna oltóanyagát használják. Februárban az AstraZeneca védőoltását is elkezdtek beadni a Traian Vuia Műszaki Kollégiumban, ott két oltópontot alakítottak ki.

Vidéken a Nagyszalontai Városi Kórházban (Ioan Cantacuzino u. 2–4. sz.), az Élesdi Városi kórházban (1 Decembrie u. 3. sz.), a Vaskohsziklasi Városi Kórházban (Cuza Vodă u. 5. sz.) és Érmihályfalván a margittai Dr. Pop Mircea Kórház kihelyezett részlegén (Republicii u. 29. sz.) kezdtek oltani, szintén a Comirnaty (Pfizer–BioNTech) és a Moderna vakcinával. Februárban további oltópontokat nyitottak, és az AstraZeneca védőoltását adják be Margittán az Octavian Goga Főgimnáziumban (Republicii u. 69/A), Belényesben a sportcsarnokban (Samuil Vulcan tér 18. sz.) és Biharszentandráson a sportcsarnokban (Fő u. 449. sz.).

A már működők mellett az oltási kampány második és harmadik szakaszára jóváhagyott, de egyelőre nem működő oltásközpontok listáját alább olvashatják.

- Nagyváradon:
 - a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika épülete,
 - a Vasutaskórház rendelője,
 - az Avram Iancu Kórház (közismert nevén katonakórház),
 - 11. Számú Általános Iskola (tornaterem),
 - Iosif Vulcan Főgimnázium (tornaterem),
- Váradszentmártonban a Felix Műszaki Kollégium (tornaterem),
- Félixfürdőn a rehabilitációs kórház gyermekrésze,
- Mezőtelegden a kultúrotthon,
- Barátkán a kultúrotthon,
- Tenkén a Nicolae Jiga Műszaki Kollégium (tornaterem),
- Nagyszalontán a Zilahy Lajos Művelődési Ház,
- Papfalván a közösségi terem.

F. N. L.

9 771583 061009